

รายงานการวิจัย

เรื่อง แนวทางการพัฒนาโฮมสเตย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของ
ชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

Homestays Development for Supporting Tourism of Wo-Keaw
Community, Hang Chart in Lampang Province

จัดทำโดย

พิมพ์พิศา จันทร์มณี

วิทยาลัยอินเทอร์เน็ตเทคโนโลยี
ลำปาง

ปีการศึกษา 2562

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพการตลาดบริการของโฮมสเตย์ที่ได้ รับรองมาตรฐานใน ชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคด้านการตลาดบริการของ โฮมสเตย์ที่ได้รับรองมาตรฐานในชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง และ 3) เพื่อให้ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการตลาดบริการแก่ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ที่ได้รับรองมาตรฐานใน ชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง กลุ่มตัวอย่างได้แก่ กลุ่มผู้ จำนวน 9 ราย กลุ่มผู้ปฏิบัติ จำนวน 22 ราย และ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป จำนวน 25 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ข้อมูลที่ได้นำมา วิเคราะห์เชิง เนื้อหารับรองมาตรฐานมีศักยภาพการตลาดบริการผลการวิจัย พบว่า 1) โฮมสเตย์ที่ได้รับการ บริการ ครอบคลุมทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายและ การ กระจายสินค้า ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการและด้านลักษณะทาง กายภาพ ตาม กรอบมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ปัญหาและอุปสรรคด้านการตลาดบริการของโฮมสเตย์ ได้แก่ การปรับปรุง คุณภาพพักและบริการยังสู้กับเอกชนไม่ได้ ทำได้ง่ายนักเนื่องจากมีราคาใกล้เคียงกับ คู่แข่งสถานที่ตั้งของกลุ่ม โฮมสเตย์ตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบทควรเดินทางไม่สะดวกในบางฤดูกาล ช่องทางที่ ใช้ในการติดต่อส่วนใหญ่ผ่านทาง โทรศัพท์บางครั้งไม่สามารถติดต่อได้ การส่งเสริมการตลาดยังคง อาศัยหน่วยงานจกภาครัฐช่วยเหลือในการ จัดทำใบปลิวและฝากเว็บไซต์ไว้กับหน่วยงานต่างๆ บุคลากรบางส่วนยังขาดความรู้และมีจำนวนไม่เพียงพอใน กรบริการนักท่องเที่ยว ด้านกระบวนการ ชุมชนบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการ การ ดำเนินงาน หรือการสร้างรายได้จาก บริการอื่นๆ ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพเป็นพื้นที่ชนบท ห่างไกลสิ่ง อำนวยความสะดวก บ้านพักและ สถานที่ท่องเที่ยวอยู่ไกลกันการเดินทางจึงต้องใช้เวลามาก 3) ข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาศักยภาพการตลาดบริการของโฮมสเตย์ สมาชิกควรมีการ พัฒนาที่พักให้มีมาตรฐานอยู่เสมอ มอง หาอัตลักษณ์ของกลุ่มเพื่อสร้างความแตกต่างด้านบริการ เช่น อาหาร กิจกรรม สถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้ สามารถแข่งขันด้านราคากับคู่แข่งได้ ทั้งนี้ควรเพิ่มช่องทางใน การติดต่อให้มากขึ้นเช่น website email หรือ กลุ่มต่างๆ ควรเพิ่มป้ายบอกทางให้ชัดเจน ส่วนการ ส่งเสริมการตลาดควรคิดราคาโดยรวมหลายๆอย่างให้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยว การหาทางร่วมมือกับ หน่วยงานภาครัฐในการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ ดันบุคลากรควร ส่งเสริมให้สมาชิกเห็นความสำคัญ ของการอนุรักษ์วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ และสามารถสื่อสารแก่ นักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งการพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้เกิดความรู้ในการ บริหาร การ ดำเนินงานและการให้บริการของโฮมสเตย์ การพัฒนาสภาพแวดล้อมของโฮมสเตย์ เช่น สถานที่ พักผ่อน นั่งเล่น สถานที่ทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน และสถานที่ให้สะอาดและปลอดภัย การ อนุรักษ์ ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the tourism management of homestays of Wo-Keaw Community, Hang Chart in Lampang Province 2) to analyze the potential of tourism management in Wo-Keaw Community, Hang Chart in Lampang Province and 3) to guideline to manage sustainable tourism of homestays related to life communities. This research was a mixed-method in which the quantitative data was collected from questionnaires distributed to 45 community homestay entrepreneurs, and was statistically analyzed for frequency, percentage, means, and standard deviation. By means of qualitative data, observation and preliminary Interview sessions were conducted. Sets of interview questions were operated with the samples: non-entrepreneur resident living in the participating communities, selected by using a purposive sampling method from 3 communities; 10 people each with a total of 30 participants. Furthermore, an in-depth interview session was conducted with 8 participants, The collected qualitative data was analyzed by using a content analysis. The results were that the common ties managed eco - tourism in 7 aspects; 1) an access to tourism areas of home stays, 2) accommodation of tourists. 3) Food for tourists, 4) activities and tourist guides, 5) resources and environment, 6) public relations and promotion, and 7) management of homestay groups. Moreover, the homestay entrepreneurs emphasized of homestays at a high level. When considering in the aspects, ranked f t was found that the top--three aspects were food for tourists, accommodation of management of homestay groups, respectively. In terms of the potential of tourism management of homestays using a market opportunity analysis, the results were that the strengths of homestay groups included 1) high-leadership performance of group leaders. 2) Clear segregation of duties of group operations, 3) various tourism activities, 4) attractive natural resources, and 5) safety. The weaknesses were 1) communication with foreigners. 2) Lack of local tour guides, 3) lack of operating budget, and 4) insufficient accommodation. By means of opportunities, the resells involved 1) popularity of eco-tourism, 2) certification of Thai homestays, and 3) Tai Lue lifestyle. For the threats, the results included f more competitions in tourism businesses in the province, 2) lack of continuous supports, and 3) inconvenient routes and transportation to the communities. For the guideline to manage sustainable tourism of homestays, the results involved a development of community potential, raising consciousness in resource conservation, group leaders, public relations, income distribution to local people and a balance between tourist needs. Needs of local communities, and resource capabilities.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณวิทยาลัยอินเตอร์เทคโนโลยี ที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณตัวแทนของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เครือข่ายและตัวแทนชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ได้แก่ ตัวแทนของกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ กลุ่มที่พักโฮมสเตย์ กลุ่มสมาคมหรือชมรมคั้นการท่องเที่ยว กลุ่มหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบการท่องเที่ยว กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน ขอขอบคุณคณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีที่เอื้อเวลาในการทำวิจัย

ผู้วิจัย

พิมพ์พิศา จันทร์มณี

สารบัญ

หน้า

สารบัญ	ก
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
คำนิยาม	5
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง	6
แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน	6
-การท่องเที่ยวโดยชุมชน	8
-หลักการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน	10
-กระบวนการทำงานเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว	11
-การประเมินความเป็นไปได้ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	13
-การเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว	14
แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	18
-ความหมายของการท่องเที่ยว	18
-วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว	20
-รูปแบบของการท่องเที่ยว	21
-องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว	25

แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยว	28
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโฮมสเตย์	30
บริบทพื้นที่ศึกษา	31
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	31
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	44
วิธีการศึกษา	47
การวิเคราะห์ข้อมูล	48
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	48
บทที่ 4 ผลดำเนินงาน	56
บทที่ 3 สรุปผล อภิปรายผล	59
บรรณานุกรม	64

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอุตสาหกรรมสาขาหลักที่เติบโตสามารถ ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความ กระจายรายได้ และโอกาสการพัฒนาแก่ชุมชน อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ อย่างทั่วถึง ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และความหลากหลายของศิลปวัฒนธรรม (Eco-tourism) ได้รับความนิยมนมากขึ้น ทำให้ ที่น่าสนใจแห่งหนึ่งของโลก ส่งผลให้เกิด ทิศทางการท่องเที่ยวเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในเส้นของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถทำรายได้ ทางของการศึกษา มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เข้าประเทศจำนวนมาก ประมาณว่าใน ซึ่งกันและกัน ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวทาง พ.ศ. 2560 ไทยมีรายได้จากการใช้จ่าย ธรรมชาติ โดยรูปแบบของการท่องเที่ยวที่เริ่ม ของนักท่องเที่ยวทั้งชาวต่างชาติและชาวไทย ได้รับความนิยมคือการท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ เป็นเงินรวม 1,349.93 ล้านบาท (ข้อมูลโฮมสเตย์ จากการที่รัฐบาลได้ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ ท่องเที่ยว, 2560) ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว การบริหารจัดการท่องเที่ยวในด้านพื้นที่จึงกลายเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ มิภาคและจังหวัด โดยเพิ่มบทบาทการบริหาร ไทยที่สำคัญ ซึ่งในปี พ.ศ. 2559-2564 ได้ให้ จัดการให้กับองค์กรท้องถิ่น เพื่อให้มีอำนาจ ในการตัดสินใจและดูแลทรัพยากรท่องเที่ยว ความสำคัญ กับการจัดการท่องเที่ยว เป็นหนึ่ง ของท้องถิ่นมากขึ้น โดยส่วนกลางจะเป็นเพียง ตัวกันยังไม่มีการจัดการด้านการตลาดอย่าง ผู้กำหนดยุทธศาสตร์ ปัจจุบันได้มีการนำแนวคิด เป็นระบบ แม้จะมีการพัฒนามาได้ถึงระดับหนึ่ง การจัดการเป็นกลุ่มพื้นที่ (Clusters) เข้ามา ก็ดูเหมือนว่าจะพบกับอุปสรรคและปัญหาการ ประยุกต์ใช้กับการบริหาร โดยมีการรวมกลุ่ม จัดการมากขึ้น เมื่อเข้าขั้นที่โฮมสเตย์จะกลายเป็นจังหวัดที่อยู่ติดกันในทางภูมิศาสตร์มีทรัพยากร เป็นธุรกิจไม่ใช่เพียงแค่อาศัยเสริมอีกต่อไป สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่คล้ายคลึงกัน การที่จะทำให้การจัดการท่องเที่ยว เพื่อรวมเป็นกลุ่มจังหวัดบูรณาการ โดยแบ่งออกเป็นไปอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องส่งเสริมให้ เป็น 9 กลุ่มจังหวัด คือ กลุ่มภาคเหนือตอนบน ชุมชนมีส่วนร่วมในทุก ๆ กิจกรรมของการ กลุ่มภาคเหนือตอนล่าง กลุ่มภาคกลางตอนบน จัดการท่องเที่ยว ตามคุณลักษณะของการ กลุ่มภาคกลางตอนล่าง กลุ่มภาคตะวันออก ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้แก่ 1 เป็นการท่องเที่ยว กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ที่มีความต่อเนื่อง (Continuity) ซึ่งหมายถึง กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ความต่อเนื่องของทรัพยากรธรรมชาติและ กลุ่มภาคใต้และกลุ่มภาคใต้ชายแดน ซึ่งทำให้ ความต่อเนื่องของวัฒนธรรม ซึ่งจัดเป็นงานบริหารส่วนท้องถิ่นได้ มีวิสัยทัศน์ ทรัพยากรหลัก รวมถึงสามารถมอบประสบการณ์ ให้ความสำคัญและจัดสรรงบประมาณ การที่ดีแก่นักท่องเที่ยวด้วย 2) เป็นการ ในการดูแลการท่องเที่ยว นับเป็นการช่วยท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ (Quality) เน้นคุณภาพ ส่งเสริมศักยภาพของการท่องเที่ยวได้เป็น ของสิ่งแวดล้อม ประสิทธิภาพนั้น นันทนาการอย่างดี (สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์, 2549) จังหวัดและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน 3) เป็นการ ลำปางเป็นจังหวัดหนึ่งในกลุ่มภาคเหนือตอนบน ท่องเที่ยวที่มีความสมดุล (Balance) คือความเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในนามของ "ดินแดน สมดุลระหว่างความต้องการของนักท่องเที่ยว แห่งล้านนาตะวันออก" มีอายุยาวนานเกือบ ของคนในชุมชนและขีดความสามารถของ 800 ปีมาแล้ว มีทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวทรัพยากร (ชีระ อินทรเรือง, 2559) หลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้

หลักการจัดการท่องเที่ยว โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ทุกรูปแบบอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 1) อนุรักษ์ และวิถีชีวิตชุมชน การท่องเที่ยวเข้ามาสู่จังหวัด และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using Resource ลำปาง เป็นระยะเวลาานพอสมควร แต่เริ่มมี Sustainable) 2) ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากร บทบาทอย่างจริงจัง เมื่อประมาณปี พ ศ 2540ที่เกินความจำเป็นกับการลดการก่อของเสีย โดยเฉพาะรูปแบบที่นักท่องเที่ยว ได้มีโอกาส (Reducing Over-consumption and Waste) สัมผัสกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและเกิดการ 3) รักษาและส่งเสริมความหลากหลาย พักค้างคืน ในลักษณะที่เรียกว่าพัก "โฮมสเตย์" ของธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม (Mantan ได้รับความนิยมมากขึ้น แต่ยังพบว่าโฮมสเตย์ Diversiy) 4) ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว หลายแห่งพัฒนาขึ้นมาจากกลุ่มชุมชนที่รวม (Integrating Tourism into Planning) 5) ต้องนำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจโฮมสเตย์ เพื่อเป็นแนวทางการจัดการท่องเที่ยวในท้องถิ่น (Supporting Local Economy)ของโฮมสเตย์ ให้มีความเหมาะสมสอดคล้อง 6) การมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายพัฒนา กับสภาพของชุมชน เป็นการเสริมสร้าง การท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (Involving Lcal ความเข้มแข็ง และพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยว 7) หมั่นประชุมและปรึกษาหา อย่างยั่งยืนต่อไปและเพื่อเตรียมความพร้อม กับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน ในการรับมือกับกระแสเปลี่ยนแปลง (Consulting Stakeholders and the Public) และผลกระทบ ที่จะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วม การพัฒนาบุคลากร (Training Staff) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อไป 9) การจัดเตรียมข้อมูลคู่มือบริการข่าวสาร การท่องเที่ยวให้พร้อม (Marketing Tourism) ขับเคลื่อนระบบการท่องเที่ยว เป็นแนวทางที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย กับวิถีชีวิตชุมชน และถูกคาดหวังให้เป็นเครื่องมือในการสร้าง วิธีการดำเนินการวิจัย ความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่น ทั้งกระตุนการมี คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสม ส่วนร่วม ในการรักษาสิ่งแวดล้อม การสร้างงาน ผลิตทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative การกระจายรายได้สู่ชุมชน ไปจนถึงการแก้ไข Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative ปัญหาความยากจน แต่ทว่าโดยส่วนใหญ่แล้ว Research) ดังนี้ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน มักไม่ได้ 1. การวิจัยเชิงปริมาณ คำนึงถึงศักยภาพความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา การท่องเที่ยว รวมทั้งอัตลักษณ์และวิถีชีวิต ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ตั้งเดิมซึ่งเป็นรากฐานของชุมชนในแต่ละพื้นที่ แตกต่างกัน เป็นผู้ประกอบการโฮมสเตย์หรือตัวแทน ซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว ตามจำนวนที่มีอยู่จริง ดังนั้นคณะผู้วิจัย จึงสนใจศึกษา ทั้งหมด 3 ชุมชน รวม 45 คน ได้แก่ โฮมสเตย์ ถึงสภาพและสถานการณ์การท่องเที่ยวของ จังหวัดลำปาง การเปิดแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนวอแก้ว จำนวน 12 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง
2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการ ท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ ของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง
3. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของโฮมสเตย์ที่สอดคล้อง กับวิถีชีวิตชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยการจัดการด้านการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาการบริหารจัดการของชุมชนบ้านปางเกล้า และเสนอแนวทางการจัดการด้านการท่องเที่ยวให้กับของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

พื้นที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาพื้นที่ชุมชนของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

ประชากร

ประชากร ได้แก่ ผู้นำชุมชน คนในชุมชน ผู้มาเยือน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ประโยชน์ต่อชุมชน คือ สามารถนำแนวทางการจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ไปสู่การถ่ายทอดความรู้ส่งต่อให้กับคนในชุมชน รวมทั้งการกำหนดบทบาทและหน้าที่ในการบริหารจัดการ การดูแลรักษาทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวของชุมชนของตนได้อย่างเหมาะสม

2. ประโยชน์ต่อหน่วยงานภาคที่เกี่ยวข้อง คือ สามารถนำแนวทางการจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ไปสู่การกำหนด นโยบายด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านปางเกล้า จังหวัดลำปาง

3. ประโยชน์ต่อธุรกิจภาคเอกชน คือ สามารถนำแนวทางการจัดการความร่วมมือด้านชุมชน ไปสู่การ กำหนดกลยุทธ์ หรือการบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อธุรกิจของตนเองอย่างเหมาะสม

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง “หาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านปางกล้า จังหวัดลำปาง” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี หลังการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.1.1 การท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.1.2 หลักการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.1.3 กระบวนการทำงานเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

2.1.4 การประเมินความเป็นไปได้ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.1.5 การเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว

2.2 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

2.2.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

2.2.2 วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว

2.2.3 รูปแบบของการท่องเที่ยว

2.2.4 องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว

2.3 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโฮมสเตย์

2.4 บริบทพื้นที่ศึกษา

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

พจนานุกรม (2546: 178-179) ได้ระบุว่า แนวคิดและต้นกำเนิดของคำว่า อีโคทัวร์ริซึม (ecotourism) มาจากประเทศตะวันตก มีการให้คำนิยามคำนี้หลากหลายขึ้นอยู่กับภูมิหลังของแต่ละคนหรือสังคมที่ผู้เขียนหรือนักวิชาการคลุกคลีอยู่ โดยส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาที่คู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในบริบทสังคมไทยที่คนกับธรรมชาติมีความผูกพันใกล้ชิดกัน แนวคิดนี้จึงเน้นบทบาทของคนและชุมชนมากขึ้น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า “การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน” ซึ่งมอง

ว่าคนและชุมชนเข้าไปมีบทบาทในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมกับส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยมีแหล่งธรรมชาติเป็นฐาน

จากบทเรียนของการพัฒนาประเทศ โครงการพัฒนาหลายโครงการเป็นโครงการที่ดีแต่ไม่สามารถทำได้เนื่องจากมองที่โครงการเป็นตัวตั้งไม่ได้มองที่ประชาชน ดังนั้น การให้บทบาทและความสำคัญของประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและรู้สึกเป็นเจ้าของ เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาที่ยั่งยืน ในส่วนขององค์กรประชาชน และองค์กรพัฒนาเอกชน เห็นว่าหากจะให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยั่งยืนต้องมองที่ชุมชนเป็นศูนย์กลาง จึงเกิดแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น

“การท่องเที่ยวโดยชุมชน (community base sustainable tourism) คือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน” โดยมองว่าการท่องเที่ยวต้องทำงานครอบคลุม 5 ด้าน พร้อมกัน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการ

นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังสามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนา โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเงื่อนไขและสร้างโอกาสให้องค์กรชุมชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการวางแผนทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนที่มีแนวโน้มว่าการท่องเที่ยวจะรุกคืบเข้าไปถึง หรือต้องการเปิดเผยชุมชนของตนให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ให้มีการสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการวางแผน การบริหารจัดการทรัพยากร และกระจายอำนาจการตัดสินใจโดยเน้นความสำคัญของการจัดการธรรมชาติแวดล้อมและใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนไปพร้อมกัน

ในช่วง 2 - 3 ปี ที่ผ่านมาคำว่า "Community-based Tourism : CBT" การท่องเที่ยวที่ให้ชุมชนเป็นฐานการบริหารจัดการ "การท่องเที่ยวโดยชุมชน" เป็นที่รู้จักและใช้กันอย่างแพร่หลายในหลายๆความหมาย ความเข้าใจและประสบการณ์ ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ เป็นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดการด้านโฮมสเตย์ ที่ต้องมี "ชุมชน" เป็นส่วนประกอบสำคัญ

การท่องเที่ยวกลายเป็น"เครื่องมือ"ที่รัฐบาลให้ความสำคัญเนื่องจากมีความสำคัญต่อการสร้างรายได้เพื่อพัฒนาประเทศอย่างมากและยังเป็นรายได้ที่เป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ และมีการกระจายไปในหลายภาคอย่างค่อนข้างชัดเจน เช่นการเดินทาง ที่พัก การซื้อของที่ระลึก ภัตตาคาร ร้านค้าต่างๆ จึงมีการประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งโดยตรงและทางอ้อม ขยายมากขึ้น เช่นการเพิ่มขึ้นของสถานที่พัก ทั้งโรงแรมขนาด 5 ดาว 4 ดาว ไปจนถึงที่พักแบบพื้นบ้านที่เรียกว่า โฮมสเตย์ การเพิ่มขึ้นของร้านอาหาร และแหล่งบริการอื่นๆ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ และการขยายตัวไปในแทบทุกภูมิภาคของไทย ก่อให้เกิดการตื่นตัวเพราะมองว่าเป็นเรื่องง่ายที่จะมีรายได้เพิ่มจากการท่องเที่ยว ที่เป็นผู้มาซื้อสินค้าถึงที่ไม่ว่าจะที่ไหนก็ตาม

แต่จากการที่ทรัพยากรการท่องเที่ยวมีจำกัดไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ซึ่งผู้ดูแลหรือเป็นเจ้าของก็คือประชาชนที่อยู่ในชุมชนนั้นๆ ว่าจะมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างไร เพราะทรัพยากรทุกอย่างต้องมีข้อจำกัดในการใช้ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม ใช้อย่างยั่งยืน และเป็นไปได้หรือไม่ที่จะดำเนินการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และควรทำอย่างไร เมื่อ "ชุมชน" กลายเป็น "สินค้า" หรือ "เครื่องมือ" ที่เป็นทั้งผู้กระทำ และผู้ถูกกระทำ ในขณะเดียวกันเป็นสิ่งที่ทำ ทายและละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง เสมือนกับการที่ต้องคำนึงถึงความรู้สึก ความยินดีของผู้เกี่ยวข้อง ทั้งยังเป็นผู้ที่ ถูกกล่าวอ้างถึงอยู่ตลอดเวลาในการที่รัฐบาลจะดำเนินการพัฒนาใดๆ จึง "ต้องให้ความสำคัญต่อชุมชนในระดับ ต้นๆ และชุมชนต้องได้รับประโยชน์" อยู่เสมอ

เมื่อชุมชนมาเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวก็จะมีคำใหม่ๆ เกิดขึ้น อาทิเช่น การท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวผ่านชุมชน การท่องเที่ยวในชุมชน ก็ขึ้นอยู่กับนิยามแห่งการสื่อความหมาย ต่อคำดังกล่าว แต่ที่แน่นอนก็คือ "ชุมชน" เป็นสิ่งที่ต้องถูกกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และอย่างไรคือการท่องเที่ยวโดยชุมชน "Community Based Tourism : CBT" ที่เหมาะสมอันจะเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนา ด้านการท่องเที่ยวในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมและเห็นผล

2.1.1 การท่องเที่ยวโดยชุมชน : "Community-based Tourism : CBT"

"เป็นเรื่องของการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือน ในการที่จะดูแลรักษาทรัพยากร ด้านต่างๆ ของชุมชนที่มีอยู่แล้ว ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน อันเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน"

กระบวนการเรียนรู้ของ CBT : มุ่งองค์ประกอบที่สำคัญคือ

- **ศักยภาพของคน** ต้องเริ่มที่คนในชุมชนที่จะต้องรู้จักรากเหง้าของตนเองให้ดีเสียก่อน เพื่อความพร้อมในการบอกเล่าข้อมูลและคนในชุมชนต้องมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ มีความสามัคคี ทำงานร่วมกันได้
- **ศักยภาพของพื้นที่** หมายรวมถึง ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ สืบสานต่อกันมา คนในชุมชนต้องรู้จัก ต้องรักและหวงแหนเห็นคุณค่าของทรัพยากรในชุมชนของตน สามารถที่จะนำมาจัดการได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน ทั้งนี้แล้วชุมชนต้องมีความพร้อมในการเรียนรู้ ตลอดจนมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องแนวคิด พื้นฐานทางด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการจัดการในพื้นที่ได้ด้วย
- **การจัดการ** เป็นเรื่องที่ไม่ถ่วงน้ำหนักที่จะทำอะไร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความยั่งยืน สมดุลใน กลุ่มคนหมู่มาก ดังนั้นชุมชนที่จะสามารถบริหารจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน : "Community-based Tourism : CBT" ได้ต้องเป็นชุมชนที่มีผู้นำที่เป็นที่ยอมรับ มีความคิด มีวิสัยทัศน์ ความเข้าใจเรื่อง การท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งยังต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ต้องมีการพูดคุยกำหนด

แนวทางในการเตรียมความพร้อมชุมชนรู้ว่าพื้นที่ของตนจะมีรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้อย่างไร ควรจะมีกิจกรรมอะไรบ้าง และจะมีการกระจาย จัดสรรรายได้อย่างไร ทั้งหลายทั้งปวงที่กล่าวมานั้น สิ่งสำคัญที่สุดของชุมชนก็คือการมีส่วนร่วม อันหมายรวมถึง ร่วมในทุกๆสิ่ง ทุกอย่างเพื่อส่วนรวม

- **มีส่วนร่วม มีได้อย่างไร** การสื่อสารพูดคุย เป็นการสื่อความคิดเห็น การแก้ปัญหา รวมถึงการหาทางแก้ไขปัญหาต่างๆจากการระดมความคิดจากประสบการณ์ของนักวิจัยท้องถิ่นพบว่าชุมชนจัดให้มีเวทีพูดคุยร่วมกันคิดวางแผนดำเนินการ ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกัน สร้างกฎระเบียบของชุมชนทางด้านต่างๆเพื่อให้คนในชุมชนรวมถึงผู้มาเยือนปฏิบัติตาม

- **ผลกระทบจากการทำการท่องเที่ยวโดยชุมชน : "Community-based Tourism : CBT"**

ทุกอย่างที่ดำเนินการย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งที่ตั้งอยู่ สิ่งแวดล้อมโดยรอบทั้งสิ้น ซึ่งมีผลกระทบด้านบวกและด้านลบ (วีระพล ทองมา, 2547 : 17-22)ได้แก่

1. ผลกระทบด้านบวก ส่งผลให้ชุมชนมีจิตสำนึกเกิดการพัฒนาตนเอง พึ่งพาตนเอง คิดเป็นทำ

เป็น มีความพยายามในการเรียนรู้พัฒนา เกิดรายได้เพิ่มขึ้นมีการรวมตัวกัน สร้างความเข้มแข็งในชุมชนนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ตามความคาดหวังและความพยายามที่จะดำเนินการเพื่อให้เป็นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน 3ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคมวัฒนธรรม 3) สิ่งแวดล้อม และสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนคือการรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญา สืบสานสืบทอด ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ได้ เกิดความรักความภาคภูมิใจในความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมในทรัพยากรของชุมชน และเกิดกระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกันในที่สุด

2. ผลกระทบด้านลบ เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ จำนวนขยะที่เพิ่มมากขึ้นจาก

นักท่องเที่ยว การใช้น้ำ ระบบนิเวศธรรมชาติ การรับวัฒนธรรมที่เข้ามาอย่างรวดเร็ว เกิดกระแสการเลียนแบบ มีความขัดแย้งทางความคิด เสียความเป็นส่วนตัวในการที่จะต้องรองรับนักท่องเที่ยว และที่สำคัญคืออาจถึงกับสูญเสียเอกลักษณ์ของท้องถิ่น หากมีการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวมากเกินไป

ในส่วนการตลาดนั้นแต่ละชุมชนจะต้องให้ข้อมูลแนะนำชุมชนตนเองและชุมชนอื่นที่ถูกต้องและน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว และที่น่าภูมิใจสำหรับชุมชนคือ การรักษาระบบและวางแผนทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมา แต่ชุมชนไม่ได้ละทิ้งพื้นฐานเดิม หรือปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปตามกระแสวัฒนธรรม และไม่ได้มุ่งหวังรายได้จากการท่องเที่ยวที่จะได้ให้เป็นรายได้หลักของชุมชนโดยละทิ้งอาชีพดั้งเดิมที่จะเป็นการที่จะปรับตัวเพื่อรองรับกระแสการท่องเที่ยวที่เข้าไปในชุมชน

2.1.2 หลักการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่มองชุมชนเป็นศูนย์กลางหรือฐานเพื่อกำหนดทิศทาง แผนงาน แผนปฏิบัติการของตนเองโดยดำเนินการพร้อมกันทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมนั้น จึงทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวมและเกี่ยวกับกลุ่มคนต่างๆ มากมาย เมื่อมองในบริบทของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมและได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวจึงควรต้องมีหลักการร่วมกัน ดังนี้

1. การท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ชุมชนได้มีการวินิจฉัยวิเคราะห์สภาพปัญหา ผลกระทบการท่องเที่ยวอย่างรอบด้านแล้ว ชุมชนร่วมตัดสินใจลงมติที่จะดำเนินการตามแนวทางที่ชุมชนเห็นสมควร
2. สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมทั้งการคิดร่วม วางแผนร่วม ทำกิจกรรมร่วม ติดตามประเมินผลร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกันและรับประโยชน์ร่วมกัน
3. ชุมชนต้องการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เป็นชมรม เป็นองค์กร หรือจะเป็นองค์กรชุมชนเดิมที่มีอยู่แล้ว เช่นกัน องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) ก็ได้ เพื่อกลไกที่ทำหน้าที่แทนสมาชิกทั้งหมดในระดับหนึ่ง และดำเนินการด้านการกำหนดทิศทาง นโยบายการบริหาร การจัดการ การประสานงาน เพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของสมาชิกในชุมชนที่เห็นร่วมกัน
4. รูปแบบ เนื้อหา กิจกรรม ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องคำนึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรี มีความเท่าเทียมกัน มีความเป็นธรรม และให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์และลดผลกระทบในเชิงลบ
5. มีกฎ กติกาที่เห็นร่วมจากชุมชน สำหรับการจัดการท่องเที่ยวที่ชัดเจน และสามารถกำกับดูแลให้เป็นไปตามกติกาที่วางไว้
6. ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว สมาชิกในชุมชน ชาวบ้านทั่วไปและนักท่องเที่ยว ควรมีการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ถูกต้องเหมาะสม และมีความชัดเจน
7. การท่องเที่ยวโดยชุมชน จะต้องมีมาตรฐานที่มาจากข้อตกลงร่วมภายในชุมชนด้วย เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย การกระจายรายได้ที่เป็นธรรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง และพิจารณาร่วมกันถึงขีดความสามารถในการรองรับ
8. รายได้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว มีส่วนไปสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและรักษาสิ่งแวดล้อม

9. การท่องเที่ยวจะไม่ใช่อาชีพหลักของชุมชน และชุมชนต้องดำรงอาชีพหลักของตนเองไว้ได้ ทั้งนี้ หากอาชีพของชุมชนเปลี่ยนเป็นการจัดการท่องเที่ยว จะเป็นการทำลายชีวิตและจิตวิญญาณดั้งเดิมของชุมชน อย่างชัดเจน

10. องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะจัดการกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ และพร้อมจะหยุดเมื่อเกินความสามารถในการจัดการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้หากมองในแง่ความพร้อมของชุมชนและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในมิติของชุมชนแล้ว การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเป็นไปได้ด้วยดีนั้นยังต้องพิจารณาจาก มิตินอกชุมชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยได้แก่ การตลาด นโยบายรัฐที่เข้ามาสนับสนุน และพฤติกรรมของ นักท่องเที่ยว เป็นต้น

2.1.3 กระบวนการทำงานเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

หากชุมชนมีความพร้อมมีปัจจัยเอื้ออำนวยต่อการเข้ามามีบทบาทจัดการการท่องเที่ยวแล้วนั้น ผู้นำชุมชนและแกนนำที่หลากหลาย ตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์การเกษตร ฯลฯ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น องค์กรบริการส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ครูอาจารย์ในโรงเรียน เป็นต้น ร่วมกันประชุมสัมมนาเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นการฝึกกำลังความคิดสร้างสรรค์ ประสานแนวคิดของทุกคนให้เห็นเป็นภาพเดียวกัน ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และนำวิสัยทัศน์ที่ได้มากำหนดเป็นเป้าหมาย เป็นทิศทางของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระยะต่อไป ดังที่พจนานา สนวนศรี (2546: 185-188) ได้กล่าวไว้ว่า

วิสัยทัศน์

ชุมชนหลายแห่งตัดสินใจเปิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและเป็นฝ่ายจัดการเองนั้น มีรูปแบบการคิดตัดสินใจด้วยการมองวิสัยทัศน์ 3 รูปแบบด้วยกัน คือ

1. มองกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารกับคนภายนอก ให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อสภาพปัญหาชุมชนที่ประสบอยู่ และหวังว่าจะได้เพื่อนที่เข้าใจร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกัน อันเป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม เพื่อประสานการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชนนั้น

2. การท่องเที่ยวทำให้เกิดผลกระทบทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม จำเป็นที่ชุมชนต้องรวมตัวกันเข้ามาจัดการให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติอยู่ในกฎ กติกาของชุมชน การจัดระเบียบการแบ่งปันผลประโยชน์แก่ผู้คนที่เกี่ยวข้องและผลประโยชน์ในชุมชน การสร้างมาตรฐานต่างๆ ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง ทั้งเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบมากเกินไปขีดความสามารถที่ชุมชนจะจัดการได้

3. การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการเรียนรู้ระหว่างคนกับธรรมชาติ เป็นการสร้างโอกาสในการฟื้นฟูวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และสิ่งแวดล้อม โดยมองที่รายได้เป็นเพียงแค่ผลพลอยได้จากกระบวนการเรียนรู้ท่ามกลางการท่องเที่ยว

ซึ่งทั้ง 3 รูปแบบนี้มีพื้นฐานการคิดจากชุมชนเอง ที่มีความภูมิใจในวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของตนเองที่พร้อมจะสื่อต่อคนภายนอก โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดนอกจากนั้นแล้ว ชุมชนเองยังต้องการความเข้าใจ ความร่วมมือของนักท่องเที่ยวในเคารพในกฎ กติกา ที่ชุมชนร่วมกันสร้างไว้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนต่างวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมาจากการกำหนดจากวิสัยทัศน์ที่จัดทำร่วมกันในชุมชน และนำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ที่เป็นรูปธรรม ให้มีความชัดเจนขึ้นโดยชุมชนจะมีการกำหนดวัตถุประสงค์หลักอยู่ 4 ประการด้วยกัน คือ

1. เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในรูปแบบอื่นๆ ที่ต้องเอื้ออำนวยการเรียนรู้ต่อกันและกันได้ เช่น การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ไปเยือนชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน นักท่องเที่ยวควรเกิดการเรียนรู้บทบาทของประมงขนาดเล็กที่ทำหน้าที่อนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งด้วย

2. เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นส่งเสริมให้ชุมชนโดยเฉพาะคนหนุ่มสาวได้เข้าใจ ให้คุณค่า ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนให้กลับฟื้นคืนสภาพได้ในระยะต่อไป

3. เพื่อก่อให้เกิดการรวมตัวกันของคนในชุมชน ที่เผชิญต่อผลกระทบทางการท่องเที่ยวแบบเดิม ให้เข้ามามีส่วนร่วมจัดการลดผลกระทบดังกล่าว และจัดระเบียบชุมชนให้เป็นระบบที่ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

4. เพื่อเป็นเครื่องมือการเผยแพร่ให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องของวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตกับสาธารณชนภายนอก

จะเห็นได้ว่าในมิติของชุมชนไม่ได้มองเรื่องรายได้เป็นเรื่องหลัก ผิดกับในระดับนโยบายการท่องเที่ยว มักจะให้ความสำคัญเรื่องรายได้เป็นอันดับแรก หากเอาคุณค่า วิถีคิดที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญในสังคมไทย อันได้แก่ การมีน้ำใจ ความเอื้ออารี ประกอบกับการมีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ ความรักในศิลปวัฒนธรรม อันเป็นทุนทางสังคมของคนไทย ก็จะทำให้การริเริ่มและมองการท่องเที่ยวได้ถูกทิศทางยิ่งขึ้น

2.1.4 การประเมินความเป็นไปได้ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

เนื่องจากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นสิ่งที่ต้องเกี่ยวข้องกับคนภายนอก ดังนั้น ทักษะ ความชัดเจน การจัดการให้เหมาะสม จึงเป็นเรื่องที่ชุมชนเองยังมีคงความกังวลอยู่พอสมควร แม้ว่าจะมีปัจจัยที่เอื้อ

และการสนับสนุนจากภายนอกพอสมควร แต่ชุมชนเองต้องสามารถคาดการณ์ และประเมินว่า วัสดุทัศนวิสัยประสงค์ ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น มีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงไร โดยการร่วมกันอภิปรายระดมความคิดเห็น จากชุมชนให้กว้างขวางจนสามารถสรุปด้วยมติของชุมชนเอง ซึ่งมีองค์ประกอบการประเมินอยู่ 7 ประการด้วยกัน คือ

1. ผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชน สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ภายนอก และสภาพปัญหาชุมชน ตลอดจนมองแนวทางแก้ไขปัญหาคือแบบชัดเจน และมองกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหนึ่ง หรือกิจกรรมร่วมเชื่อมต่อกับทิศทางแก้ไขปัญหโดยภาพรวมของชุมชนได้ แล้วจึงได้กำหนดเป็นวัตถุประสงค์เป้าหมายการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งหมด เนื่องจากเป็นเรื่องที่ต้องเกี่ยวข้องกับสิทธิของชุมชน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมชุมชนที่ชุมชนต้องมีการคิดไตร่ตรอง วิวินิจฉัย และร่วมตัดสินใจจะเปิดหมู่บ้านรองรับอย่างไร ควรเป็นรูปแบบใด ใครบ้างที่เกี่ยวข้อง ใครมีบทบาทจัดการอย่างไร และภายหลังนักท่องเที่ยวกลับแล้วมีการลดผลกระทบอย่างไร ด้วยวิธีการใด ตลอดจนการแบ่งปันผลประโยชน์ภายในชุมชน

3. ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดตั้งองค์กรภายในชุมชน เพื่อรับผิดชอบกิจกรรมนี้ หรือผลักดันให้องค์กรชุมชนอื่นที่พิจารณาแล้วว่า มีความพร้อมทำหน้าที่รับผิดชอบเป็นหน่วยงานหนึ่งขององค์กรนั้นๆ แต่ทั้งนี้การดำเนินการขององค์กรต้องเป็นไปด้วยความโปร่งใส เพราะมีผลประโยชน์ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

4. การพิจารณาเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น หรือของดีในชุมชนเพื่อจัดปรับเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวให้สอดคล้องต่อชุมชน ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมให้น้อยที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้

5. ความพร้อมของผู้ที่สนใจจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมท่องเที่ยว จะมีบทบาทหลากหลายมากขึ้น คือจะมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับที่พัก อาหาร การดูแลความปลอดภัย การนำพานักท่องเที่ยว การสื่อความหมาย และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต้องไม่ใช่กระจุกตัวอยู่เฉพาะกลุ่มแกนนำภายในชุมชนเท่านั้น ควรมีระบบกระจายที่ทั่วถึงและเป็นธรรม

6. การเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ที่ระรอนักท่องเที่ยวเพื่อสามารถจัดปรับกระบวนการให้เหมาะสม สอดคล้องยิ่งขึ้น และร่วมแก้ไขปัญหที่เกี่ยวกับ ตลอดจนการลดผลกระทบของการท่องเที่ยวในครั้งต่อไป

7. ประสบการณ์ทักษะในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ต้องบูรณาการความต้องการความเพิลิตเพิลิน ความตื่นตัวและการเรียนรู้ให้เป็นโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของแต่ละพื้นที่

2.1.5 การเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นเสมือนงานพัฒนาชุมชนอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่ดูเหมือนง่ายแต่ทำยาก ที่ว่ายากนั้นก็เพราะการท่องเที่ยวเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองกระแสบริโภคนิยม การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนหลุดออกจากฐานการผลิตเดิมในภาคการเกษตร สู่อุตสาหกรรมบริการ กำลังซื้อที่สูงกว่าของนักท่องเที่ยวจึงสามารถกำหนด “สินค้า” และ “บริการ” ได้ตามความต้องการ ทำให้สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวมักถูกรอบงำจากวัฒนธรรมภายนอกที่เข้ามาพร้อมกับนักท่องเที่ยว เป็นดาบสองคมและมีความเสี่ยงอย่างยิ่งในการนำไปใช้ในการพัฒนา

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะเปิดหมู่บ้านต้อนรับนักท่องเที่ยว ชุมชนควรจะต้อง “รู้ตัว” เข้าใจและตระหนักต่อการท่องเที่ยวนี้ตลอดจนการสร้างภูมิคุ้มกัน โดยการเตรียมความพร้อมชุมชน ซึ่งผู้ดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรมีกระบวนการทำงาน ตามที่พจนานุกรม (2546: 189-190) ได้กล่าวไว้ว่าดังนี้

ขั้นที่ 1 ให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวให้ชุมชนในการพิจารณาทั้งด้านบวกและลบของการท่องเที่ยว ซึ่งในขั้นตอนนี้อาจจะมีเฉพาะผู้นำหรือกลุ่มสนใจ

ขั้นที่ 2 สร้างการมีส่วนร่วม เป็นการดึงเอากลุ่มที่สนใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน และกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์ และผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำทางธรรมชาติมาพูดคุยเรื่องผลดี-ผลเสีย อีกครั้ง เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้ร่วมกันตัดสินใจเรื่องนี้ร่วมกัน

ขั้นที่ 3 ศึกษาชุมชนร่วมกับชาวบ้าน โดยการทำงานร่วมกับชาวบ้านเพื่อศึกษาในหัวข้อดังนี้

- การสำรวจทางกายภาพ
  - ทำแผนที่รอบนอก (แสดงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินทำกิน)
  - แผนที่รอบในหมู่บ้าน (แสดงที่ตั้งของบ้านเรือน ทรัพยากรคนสร้างและทรัพยากรธรรมชาติ)
- ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน
- ศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว
- ศึกษากลุ่มต่างๆ ในชุมชน

ซึ่งผลการศึกษานี้จะทำให้เห็นศักยภาพ-ข้อจำกัดของชุมชน และปัญหาของชุมชนร่วมกัน

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ทั้งในด้านศักยภาพ-ข้อจำกัด โอกาสและความเสี่ยง ในขั้นตอนนี้จะทำให้ชุมชนได้มองเห็นได้ด้วยตนเอง และสามารถเชื่อมโยงเรื่องท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนได้ การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้จะทำให้เกิดการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และอาจพบว่าเพื่อแก้ปัญหาให้ตรงจุด อาจจะไม่จำเป็นต้องใช้เรื่องการท่องเที่ยวเลยก็เป็นได้

ขั้นที่ 5 ร่วมกันพัฒนาศักยภาพและแก้ไขจุดอ่อน อาทิ

- รวบรวมองค์ความรู้ ซึ่งแต่ละชุมชนจะแตกต่างกันออกไปมีเอกลักษณ์เฉพาะชุมชน เช่น บางชุมชนเด่นด้านการพัฒนาชุมชน บางชุมชนเด่นระบบการจัดการนิเวศที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เหมาะสม เป็นต้น ซึ่งชุมชนต้องร่วมกันดึงเอกลักษณ์ ให้เห็นร่วมกันก่อนนำเสนอสู่การเผยแพร่ออกไป

- ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสม สอดคล้อง ปลอดภัย ไม่ทำลายระบบนิเวศเดิมมากนัก เช่น การปรับทางเดินในป่าเขา เป็นต้น

- ปรับปรุงบ้านพักและความสะอาดภายในชุมชนให้เป็นมาตรฐานของชุมชน แต่ละแห่งที่ตกลงร่วมกัน โดยมีคณะกรรมการของชุมชน ตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ

- ฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น นักสื่อความหมาย การสร้างเวทีเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งในขั้นตอนนี้จะเห็นความสามารถของชุมชน ในการรองรับการท่องเที่ยวทั้งความพร้อมจำนวนบุคลากร และขีดความสามารถในการรองรับทั้งพื้นที่ทางธรรมชาติ และรูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

ขั้นที่ 6 วางรูปแบบการบริหารจัดการ ในขั้นตอนนี้จะเป็นการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาทำงาน หรืออาจใช้องค์การที่ชุมชนมีอยู่เดิมแต่เพิ่มเติมบทบาทหน้าที่ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน กำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยว โปรแกรมและราคาการจัดสรรผลประโยชน์ สู่ชาวบ้านและชุมชน และมาตรการในการป้องกันผลกระทบ โดยอาจจะเป็นการสร้างกฎ-กติกา เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติทั้งชาวบ้านและนักท่องเที่ยว

ขั้นที่ 7 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้รับรู้และช่วยให้ข้อมูลแก่ผู้ที่สนใจ

ขั้นที่ 8 ทดลองดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว ในขั้นตอนนี้อาจมีการจัดท่องเที่ยวนำร่อง เพื่อทดสอบความพร้อมของชุมชน โดยการเชิญบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่มีประสบการณ์หรือเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม ให้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นทิศทางต่อไปในอนาคต

ขั้นที่ 9 ประเมินผล ในขั้นตอนประเมินผล อาจแยกออกมาเป็น 2 ส่วน คือ การประเมินผลและสรุปบทเรียนหลังเสร็จกิจกรรมทุกครั้ง และการประเมินผลเป็นช่วงๆ ทุกๆ 3-6 เดือน เป็นต้น ซึ่งการประเมินผลจะช่วยให้เกิดการทบทวนตนเอง และแก้ไขข้อบกพร่อง

ขั้นที่ 10 พัฒนาองค์กร

- การฝึกอบรม เช่น การบริหารจัดการ การสร้างการมีส่วนร่วม การสื่อความหมาย เป็นต้น
- การศึกษาดูงาน สำหรับแกนนำองค์กรชุมชนเพื่อจัดการท่องเที่ยว เพื่อเสริมโลกทัศน์ พัฒนาทักษะการบริหาร การจัดการในชุมชนอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายๆ กัน เพื่อเป็นตัวอย่างนำไปประยุกต์ หรือเป็นบทเรียนที่ชุมชนต้องพึงระวังผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ และวางมาตรการป้องกันไว้แต่เริ่มแรก

กระบวนการทั้ง 10 ขั้นตอนแล้ว จะเหมือนการทำงานพัฒนาปกติมันเอง แต่สิ่งที่ยากก็คือเรื่องท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่ชาวบ้านไม่คุ้นเคยมาก่อน และไม่มั่นใจว่าตนเองจะทำได้ แต่ละคำถามในแต่ละขั้นตอนในกระบวนการเตรียมชุมชน จะต้องเป็นการปลุกกระตมสำนึกของท้องถิ่น ให้คนท้องถิ่นอยากรู้จักตนเอง และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง การท่องเที่ยวก็จะเกิดความชัดเจนมากขึ้นว่า เป็นการเข้ามาเพื่อให้ชุมชนได้นำเสนอตัวอย่างต่อสาธารณะ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยว นอกจากปลุกสำนึกของชุมชนแล้วยังเป็นการสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ได้เข้ามาเยี่ยมชม

สรุปหลักการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

- **การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน** มีเป้าหมายอยู่ที่การอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนภายใต้

เงื่อนไข การบีบคั้นจากนโยบาย ที่ทำให้มีการแย่งชิงทรัพยากร (ความรู้ อำนาจ กฎหมายอยู่ในมือของภาครัฐ) เช่น ความขัดแย้งเรื่องไร่หมุนเวียน การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนถูกมองว่าเป็นทัวร์เถื่อน

- **การจัดการทรัพยากรควรมองที่**
  - ความเป็นชุมชน วัฒนธรรมชนเผ่า
  - กฎหมายบางอย่างไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชนเผ่า
- **เกิดเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยว** โดยสร้างผลกระทบคือ พื้นวิถีชีวิต เกิดรายได้เสริม

หน่วยงานและบุคคลภายนอกเข้าใจวิถีชีวิต

- **กระบวนการทำงานของโครงการในประเด็นการท่องเที่ยว**

แผนงาน

1. เตรียมความพร้อมชุมชน
2. งานสร้างเครือข่าย
3. งานพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน / ของที่ระลึก

วิธีการทำงาน

- **เตรียมความพร้อมของชุมชน**
  - ศักยภาพภาพ ความเป็นไปได้
  - อบรมการบริหารจัดการ
  - เตรียมแหล่งท่องเที่ยวและบริการต่างๆ
  - อบรมการสื่อความหมายทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
  - จัดทัวร์นำร่อง

- ประเมินผลประจำปี
- จัดทัวร์ประเมินผล
- สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างหมู่บ้าน, องค์กรท้องถิ่น, ภาคเอกชน
- พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน/ของที่ระลึก
  - สำรวจผลิตภัณฑ์ชุมชนและตลาด
  - ช่วยชุมชนพัฒนาผลิตภัณฑ์
  - จัดตั้งร้าน แสวงหาทุน

ผลการดำเนินงาน

1. หมู่บ้านสามารถจัดการท่องเที่ยว
2. เกิดศูนย์ประสานงานท่องเที่ยว
3. ผลิตภัณฑ์ที่กำลังสูญหายได้รับการฟื้นฟู
4. มีการประชาสัมพันธ์ผ่าน Website , สื่อต่างๆ

ปัญหา-อุปสรรค

1. พื้นที่ห่างไกล การเดินทางยากลำบาก
2. ศักยภาพของคนทำงานมีจำกัด
3. ผู้ประสานไม่ต่อเนื่อง

2.2 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

2.2.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวต่างให้ความหมายของการท่องเที่ยวไปตามทัศนคติที่หลากหลาย ดังนั้น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545) ได้กล่าวว่าการท่องเที่ยว (Tourism) เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมการเดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจการเล่นกีฬาการติดต่อธุรกิจตลอดจนการเยี่ยมเยือนญาติพี่น้อง

สหพันธ์องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Union of Official Travel Organization หรือ IUOTO) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่าจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีเงื่อนไขตามหลักสากลดังต่อไปนี้คือ (Goeldner & Ritchie, 2006)

- 1) ต้องเป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
- 2) ต้องเป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ

3) ต้องเป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ในการเดินทางนั้น

สมชาติอุ้ออ่อน (2552) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่าการท่องเที่ยว หมายถึงการเคลื่อนย้ายของผู้คนจากแห่งหนึ่งไปสู่อีกแห่งหนึ่ง ซึ่งรวมไปถึงการเดินทางภายในประเทศและการเดินทางระหว่างประเทศ นอกจากนี้การเดินทางเพื่อการประชุมสัมมนา เพื่อศึกษาหาความรู้เพื่อการกีฬา เพื่อการติดต่อธุรกิจ ตลอดจนการเยี่ยมญาติพี่น้องก็นับ เป็นการท่องเที่ยวทั้งสิ้น โดยในหลักเกณฑ์ความหมายกำหนดได้โดยเงื่อนไข 3 ประการ ดังนี้

1. เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. เดินทางด้วยความสมัครใจ
3. เดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

องค์การการท่องเที่ยวโลก ได้กำหนดความหมายของ การท่องเที่ยว ไว้ในปีพ.ศ. 2506 ว่า คือการเดินทางที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขดังนี้คือการเดินทาง จากสถานที่อยู่อาศัยประจำ ไปยังสถานที่อื่น ๆ ด้วยความสมัครใจ คือการเดินทาง จากสถานที่อยู่อาศัยประจำ ไปยังสถานที่อื่น ๆ ด้วยความสมัครใจ คือการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ที่ไม่ใช่การประกอบอาชีพหรือหารายได้ การท่องเที่ยว มีลักษณะสำคัญ 4 ประการดังนี้

1. การเคลื่อนที่เกิดจากการเคลื่อนที่ของมนุษย์สู่ที่หมายต่างๆ รวมทั้งการหยุดพัก ที่เหล่านั้น
2. องค์ประกอบของการท่องเที่ยวมี 2 ส่วนคือ การเดินทางสู่จุดหมาย และ การหยุดพักประกอบกิจกรรม ณ จุดหมายนั้น
3. การเดินทางและการหยุดพักเกิดขึ้นนอกภูมิลาเนาและที่ทำงาน ดังนั้น การท่องเที่ยวจึงเป็นปัจจัยให้เกิดกิจกรรม ซึ่งแตกต่างจากกิจวัตรของถิ่นที่นักท่องเที่ยวเดินทางผ่าน และแวะพัก
4. การเดินทางสู่จุดหมายนั้น เป็นการเดินทางชั่วคราว ซึ่งระยะสั้นๆ โดยมีความ ตั้งใจว่าจะกลับภายใน 2-3 วัน 2-3 สัปดาห์ หรือ 2-3 เดือน ความตั้งใจในการเยือนจุดหมาย ปลายทางมิได้เป็นไป เพื่อหลักแหล่ง หรือประกอบอาชีพ การท่องเที่ยวจึงเป็นการเดินทาง ตามเงื่อนไขสากล 3 ประการคือ
  - 4.1 เป็นการเดินทางชั่วคราว
  - 4.2 เป็นการเดินทางโดยสมัครใจ
  - 4.3 ไม่เป็นการเดินทางเพื่อประกอบอาชีพ

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (2546) อธิบายว่าการท่องเที่ยว เป็นเรื่องที่มีความ เกี่ยวข้องกับการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ทั้งเป็นการเดินทางเพื่อ พักผ่อน ประกอบกิจกรรมตาม

ความสนใจ หรือเพื่อประกอบธุรกิจที่เป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน แต่ไม่ได้เป็นการเดินทางเพื่อไปทำงานหรือประกอบอาชีพเป็นหลัก

นิศา ชัชกุล (2550) กล่าวว่า การท่องเที่ยว (Tourism) เป็นกิจกรรมการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่ง ซึ่งนับตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนถึงปลายทางจะต้องประกอบด้วยปัจจัยสามประการ คือ การเดินทาง การค้างแรม และการกินอาหารนอกบ้าน

จากคำนิยามต่าง ๆ ดังที่ได้รวบรวมมาในข้างต้นนี้ สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยว คือ การเดินทางออกจากสภาพแวดล้อมปกติ เช่น บ้าน ที่ทำงาน ไปยังสถานที่ต่างๆ เป็นการชั่วคราว ทั้งภายในและระหว่างประเทศ ด้วยความสมัครใจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ การศึกษา ธุรกิจ ประชุมสัมมนา หรืออื่นใด แต่ต้องไม่เป็นการได้มาซึ่งรายได้จากสถานที่ที่ไปถึง

นั้นๆ

2.2.2 วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว

อุษณีย์ ศรีภูมิ (2544) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นความต้องการอย่างหนึ่ง ทั้งทางด้าน ร่างกายและจิตใจ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ต่างๆที่แตกต่างกันดังนี้

1 ความอยากรู้อยากเห็นในด้านต่างๆ เป็นการท่องเที่ยวเพื่อได้พบเห็น สิ่งแปลกใหม่ด้านวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างกันออกไป

2 การพักผ่อนหย่อนใจเพื่อผ่อนคลายความเครียดจากภารกิจประจำวัน เช่น การเล่นกีฬา การเดินทางท่องเที่ยวตามแหล่งบริการทางประวัติศาสตร์

3 ความสนใจทางด้านศาสนาและประวัติศาสตร์ ได้แก่ การนมัสการ ศาสนสถาน การท่องเที่ยวไปตามสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์

4 อาชีพและธุรกิจ ได้แก่ การเดินทางเพื่อสำรวจ ค้นคว้า การประชุม การสัมมนา การศึกษา เปรียบเสมือนการทัศนศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้

5 อื่นๆ ได้แก่ การเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ซึ่งการเดินทาง เพื่อวัตถุประสงค์นี้ มักจะเกิดขึ้นในช่วงวันหยุด วันเทศกาลต่างๆ

สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว คือ ความต้องการที่แตกต่างกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อเดินทางเพื่อพักผ่อนท่องเที่ยว พบสิ่งแปลกใหม่ ศึกษาหาความรู้ และเยี่ยมเยียน ญาติพี่น้อง

2.2.3 รูปแบบของการท่องเที่ยว

UNWTO (1997) กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว ได้ 3 รูปแบบหลัก ได้แก่

2.3 รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural Based Tourism) ประกอบด้วย

3.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึงการท่องเที่ยว ในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว อย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

3.2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติทางทะเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และ แหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศทางทะเล โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของ ผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้ เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

3.3 การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geo-Tourism) หมายถึงการท่องเที่ยว ในแหล่งธรรมชาติที่เป็นหินผา ลานหินทราย อุโมงค์โพรง ถ้ำน้ำลอด ถ้ำหินงอกหินย้อย เพื่อดูความงามของภูมิทัศน์ที่มีความแปลกของการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่โลกศึกษาธรรมชาติ ของหิน ดิน แร่ต่างๆ และฟอสซิล ได้ความรู้ ได้มีประสบการณ์ใหม่บนพื้นฐานการท่องเที่ยว อย่างรับผิดชอบต่อรักษาสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม ต่อการจัดการการท่องเที่ยว

3.4 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) หมายถึงการเดินทาง ท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรมสวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์และเลี้ยงสัตว์ เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จและเพลิดเพลินในสวนเกษตร ได้ความรู้มีประสบการณ์ใหม่ บนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น

3.5 การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (Astrological Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการไปชมปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวาระ เช่น สุริยุปราคา ฝนดาวตก จันทรุปราคา และการดูดาวจักราศีที่ปรากฏในท้องฟ้าแต่ละเดือน เพื่อการเรียนรู้ระบบสุริยจักรวาล มีความรู้ ความประทับใจ ความทรงจำและประสบการณ์เพิ่มขึ้น บนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อรักษาสภาพแวดล้อมและ วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการร่วมกันอย่างยั่งยืน

2.4) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism) ประกอบด้วย

4.1 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชม และเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยวได้ความรู้มีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดี ในท้องถิ่นพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่า ของสภาพแวดล้อมโดยที่ประชาคมในท้องถิ่น มีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

4.2 การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่น นั้นๆ จัดขึ้น ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียะศิลป์ เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับ นับถือการเคารพ พิธีกรรมต่างๆ และได้รับความรู้ มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษา สภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการ ท่องเที่ยว

4.3 การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural Tourism | Village Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงาน สร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ มีความโดดเด่นเพื่อความเพลิดเพลินได้ความรู้ ดูแลสุขภาพสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชน ในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

3) รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) ประกอบด้วย

3.1 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) หมายถึงการท่องเที่ยว ในแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมเพื่อการพักผ่อนและเรียนรู้วิธีการรักษาสุขภาพกายใจ ได้รับความเพลิดเพลินและสุนทรียภาพ มีความรู้ต่อการรักษาคุณค่า และคุณภาพชีวิตที่ดี มีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม ต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน อนึ่ง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพนี้บางแห่งอาจจัดรูปแบบ เป็นการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและความงาม (Health, Beauty and Spa)

3.2 การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (Edu-Meditation Tourism) หมายถึง การเดินทางเพื่อทัศนศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปรัชญาทางศาสนา หาคำความรู้ สัจธรรม แห่งชีวิตมีการฝึกทำสมาธิ เพื่อมีประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดี เพิ่มขึ้นมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นอกจากนั้น นักท่องเที่ยวบางกลุ่มมุ่งการเรียนรู้ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย เช่น การทำอาหารไทยการนวดแผนไทย รำไทย มวยไทย การช่าง และงานศิลปหัตถกรรมไทยรวมถึงการบังคับช้างและเป็นควาญช้าง เป็นต้น

3.3 การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (Ethnic Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่วัฒนธรรมของ ชาวบ้านวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยหรือชนเผ่าต่าง ๆ เช่น หมู่บ้านชาวไทยโซ่ง หมู่บ้านผู้ไทย หมู่บ้านชาวภูยก หมู่บ้านชาวกะเหรี่ยงหมู่บ้านชาวจีนฮ่อ เป็นต้น เพื่อมีประสบการณ์และความรู้ใหม่ เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้นมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3.4 การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเล่นกีฬาตามความถนัดความสนใจในประเภทกีฬา เช่น กอล์ฟ ดำน้ำ ตกปลา สนุกเกอร์ กระดานโต้คลื่น สกีนํ้า เป็นต้น ให้ได้รับความเพลิดเพลินความสนุกสนานตื่นเต้น ได้รับ ประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษา สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว ที่ยั่งยืน

3.5 การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure Travel) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษ ที่นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวแล้วได้รับความสนุกสนานตื่นเต้นหวาดเสียว ผจญภัย มีความทรงจำความปลอดภัย และได้ประสบการณ์ใหม่

3.6 การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และฟาร์มสเตย์ (Home Stay & Farm Stay) หมายถึง นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ต้องการใช้ชีวิตใกล้ชิดกับครอบครัวในท้องถิ่นที่ไปเยือน เพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้รับประสบการณ์ในชีวิตเพิ่มขึ้น โดยมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการจัดการท่องเที่ยว อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นที่ยั่งยืน

3.7 การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long Stay) หมายถึง กลุ่มผู้ใช้ชีวิต ในบ้านปลายหลังเกษียณอายุจากการทำงานที่ต้องการมาใช้ชีวิตต่างแดนเป็นหลัก เพื่อเพิ่มปัจจัย ที่ห้าของชีวิตคือ การท่องเที่ยว โดยเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศเฉลี่ย 3 - 4 ครั้งต่อปี คราวละนานๆ อย่างน้อย 1 เดือน

3.8 การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล (Incentive Travel) หมายถึง การจัด นำเที่ยวให้แก่กลุ่มลูกค้าของบริษัทที่ประสบความสำเร็จ (มีความเป็นเลิศ) ในการขายสินค้านั้น ๆ ตามเป้าหมายหรือเกินเป้าหมาย เช่น กลุ่มผู้แทนบริษัทจำหน่ายรถยนต์ผู้แทนบริษัทจำหน่าย เครื่องไฟฟ้า ผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องสำอาง จากภูมิภาคหรือจังหวัดต่าง ๆ ที่สามารถขายสินค้า ประเภทนั้นได้มากตามที่บริษัทผู้แทนจำหน่ายในประเทศตั้งเป้าหมายไว้เป็นการให้รางวัลและ จัดนำเที่ยว โดยออกค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าที่พักแรมและค่าอาหารระหว่างการเดินทางให้กับ ผู้ร่วมเดินทาง เป็นการจัตรายการพักแรมตั้งแต่ 2 - 7 วัน เป็นรายการนำเที่ยวชมสถานที่ต่าง ๆ อาจเป็นรายการนำเที่ยวแบบผสมผสาน หรือรายการนำเที่ยวในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

3.9 การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม (MICE หมายถึง M-Meeting - Incentive/ C-Conference / E-Exhibition) เป็นการจัตรายการนำเที่ยวให้แก่กลุ่มลูกค้าของผู้ที่จัดประชุม มีรายการจัตรายการนำเที่ยวก่อนการประชุม (Pre-Tour) และการจัตรายการนำเที่ยวหลังการประชุม (Post-Tour) โดยการจัตรายการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อบริการให้กับผู้เข้าร่วม ประชุมโดยตรง หรือสำหรับผู้ร่วมเดินทางกับผู้ประชุม (สามีหรือภรรยา) อาจเป็นรายการ ท่องเที่ยววันเดียว หรือรายการเที่ยวพักค้างแรม 2 - 4 วัน โดยคิดราคาแบบเหมารวมค่าอาหาร และบริการท่องเที่ยว

3.10 การท่องเที่ยวแบบผสมผสานเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่มีผู้จัดการ การท่องเที่ยวคัดสรร รูปแบบการท่องเที่ยวที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นำมาจัดรายการนำเที่ยว เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้รับความแตกต่าง ระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในระยะยาวนานตั้งแต่ 2 - 7 วันหรือ มากกว่านั้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเกษตร (Eco-Agro Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและประวัติศาสตร์ (Agro-Historical Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย (Eco-Adventure Travel) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและประวัติศาสตร์ (Geo- Historical Tourism) การท่องเที่ยวเชิง เกษตรและวัฒนธรรม (Agro-Cultural Tourism) เป็นต้น

สรุปได้ว่า รูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทย มีหลากหลายประเภทเนื่องด้วย ทรัพยากรทางการ ท่องเที่ยวของประเทศมีจำนวนมาก เช่น 1) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่ง ธรรมชาติได้แก่ การท่องเที่ยวเชิง นิเวศ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศธรณีวิทยา การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ 2) รูปแบบการ ท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม ได้แก่ การท่องเที่ยว เชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและ ประเพณี การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท 3) รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ ได้แก่ การท่องเที่ยว เชิงสุขภาพ การท่องเที่ยว เชิงทัศนศึกษาและศาสนา การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่ม น้อย การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวแบบผจญภัย การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และฟาร์มสเตย์ การ ท่องเที่ยวพำนักระยะยาว การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล การท่องเที่ยวแบบประชุม การท่องเที่ยว แบบ ผสมผสาน

2.2.4 องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว

หากพิจารณาองค์ประกอบของการท่องเที่ยวจะพบว่า การท่องเที่ยวต้องอาศัย องค์ประกอบต่าง ๆ ร่วมกันหลายปัจจัย จึงจะส่งผลให้การท่องเที่ยวนั้นประสบความสำเร็จสร้าง ความ ประทับใจและผลกำไร ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านที่ได้อธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบของ การท่องเที่ยว ดังนี้

- Pike Steven (2008) กล่าวถึง คุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวว่า แหล่งท่องเที่ยวเป็น การผสมผสานระหว่างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ประสบการณ์ และการนำเสนอทรัพยากรที่จับ ต้องไม่ได้ อื่นๆแก่ผู้บริโภค สิ่งสำคัญคือแหล่งท่องเที่ยวเป็นสถานที่ซึ่งนักท่องเที่ยวจะเดินทางมา เยี่ยมชมหรือพักอาศัย ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวควรประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ประการ ได้แก่ ความสามารถในการจัดโปรแกรมการ ท่องเที่ยว (Available package) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่ง อำนวยความสะดวก (Amenities) กิจกรรม (Activities) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service) พยอม ธรรมบุตร (2549) ได้แบ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ได้แก่ การมีระบบโครงสร้าง พื้นฐาน ที่เหมาะสม เช่น ระบบคมนาคม สนามบิน ตลอดจนบริการด้านอุตสาหกรรมขนส่ง เช่น การขนส่งทางอากาศ ทางบก และทางน้ำ ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปถึง จุดหมายปลายทาง (Destination) หรือแหล่งท่องเที่ยว (Attraction)

2) การมีที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Accommodation) ที่ต้องการค้างคืน ได้แก่ ที่พักประเภทต่างๆ เช่น โรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮาส์ โฮมสเตย์ ที่พักแรมประเภทต่างๆ จะมีสิ่งอำนวยความสะดวกในในระดับต่างๆกัน ซึ่งจะทำให้มีราคาและบริการในระดับต่างๆกัน ได้แก่ ภัตตาคาร สระว่ายน้ำ ฟิตเนสเซ็นเตอร์ ซาวน่า ศูนย์กลางธุรกิจและสิ่งอำนวยความสะดวก

3) แหล่งท่องเที่ยว (Attraction) นับเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญสูงสุด ของการเดินทาง เพราะเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวอาจเป็น แหล่งธรรมชาติที่มีความโดดเด่น เช่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เช่น ปราสาท พนมรุ้ง แสดงถึงความรุ่งเรืองของอาณาจักรขอม การท่องเที่ยวชนบทเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้าน เรียนรู้ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถานยุคเก่าแก่ก่อนประวัติศาสตร์ เช่น วัฒนธรรม บ้านเชียง เป็นต้น

4) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) และกิจกรรมนันทนาการ (Tourist Activities and Recreational Activities) นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในยุคปัจจุบันเพราะการท่องเที่ยวไม่ได้หมายถึง เพียงแค่การเดินทางไปชมโบราณสถาน อนุสาวรีย์ ความงดงามของ ธรรมชาติเท่านั้น แต่เป็นการที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การเดินป่า การล่องแก่งในแม่น้ำ การปีนหน้าผา การดำน้ำ การตกปลาหมึกในทะเลลึก ตลอดจนการร่วมกิจกรรมกับ ชุมชนเจ้าบ้าน เช่น การค่านา การเกี่ยวข้าว การร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดจะ เป็นประสบการณ์ที่อยู่ในความทรงจำของนักท่องเที่ยวและ กิจกรรมดังกล่าวมักก่อให้เกิดการ กระจายรายได้

5) บริการเบ็ดเตล็ดทั้งหมดที่มีให้นักท่องเที่ยว (Ancillary) อาทิเช่น บริการด้านร้านอาหาร โรงพยาบาล ไพรศณีย์ สถานีบริการน้ำมัน ร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา เป็นต้น

จากความรู้เรื่ององค์ประกอบของการท่องเที่ยวที่นักวิชาการได้อธิบายไว้นั้น มีความ สอดคล้องสัมพันธ์กันกับ ทฤษฎี 5A ของ Tourism Western Australia (2008) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) เช่น

- สิ่งดึงดูดใจเชิงธรรมชาติ (Natural Attractions)

- สิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้น (Built Attractions) รวมถึงกิจกรรมที่มนุษย์ จัดขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว เช่น สวนสนุก และกิจกรรมการ ประชุม (Meeting, Incentive, Exhibition, Convention (MICE)

- สิ่งดึงดูดใจเชิงศิลปวัฒนธรรม (Cultural Attractions) - สิ่งดึงดูดใจเชิงชุมชนสัมพันธ์ (Social Attractions)

2. กิจกรรม (Activities)

สถานที่ท่องเที่ยวควรจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ (Activities) ที่นักท่องเที่ยว สามารถทำในช่วงเวลาที่พานักและท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของการท่องเที่ยวและช่วงเวลาพักผ่อนของนักท่องเที่ยว กิจกรรมต่างๆ ควรมีความหลากหลายและตรงกับ ความต้องการของนักท่องเที่ยวด้วย อาทิ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจับจ่ายใช้สอย กิจกรรมทางทะเล เช่น ดำน้ำ ว่ายน้ำ เป็นต้น

กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว เช่น

- กิจกรรมเดินป่า
- กิจกรรมดูนก
- กิจกรรมส่องสัตว์
- กิจกรรมแสง สี เสียง ในสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ เป็นต้น

3. การเข้าถึง (Access)

สภาพการเข้าถึง (เส้นทางคมนาคม) หมายถึง สภาพการคมนาคมไปสู่แหล่ง ท่องเที่ยวนั้น ๆ มีความสะดวกสบาย เหมาะต่อการเดินทางท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใดโดยพิจารณา จากระยะทาง จากจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวมาสู่แหล่งท่องเที่ยว เช่น ระยะทางจากตัวเมือง ซึ่งจะ เป็นศูนย์กลาง การท่องเที่ยวของพื้นที่นั้น เป็นต้น พิจารณาจากลักษณะการเดินทางว่าเป็นอย่างไร เช่น โดยรถยนต์ เรือ หรือการเดินทาง สภาพของเส้นทางเอื้ออำนวยต่อการเดินทางมากน้อยเพียงใด มีสภาพเป็นถนนคอนกรีต ลาดยาง ลูกกรง หรือถนนดิน ถ้าเป็นแม่น้ำลำคลอง ต้องใช้เรือหรือแพ มีสิ่งกีดขวางหรือไม่ และถ้าเป็นทางเท้า สภาพทางเดินดีหรือไม่ ระยะทางเดินเหมาะกับ นักท่องเที่ยวเพียงใด การจัดหาพาหนะสะดวกหรือยาก และค่าว่าจ้างแพหรือถูก เป็นต้น ดังนั้น ตัวแปรที่ใช้ในการประเมินสภาพการเข้าถึง อาจพิจารณาได้จาก ความสะดวก อุปสรรคหรือสิ่งกีด ขวางการเดินทาง ลักษณะการเดินทาง และสภาพถนน

การคมนาคมขนส่งและความสะดวกในการเดินทางมายังแหล่ง ท่องเที่ยว (Access) เช่น

- เที่ยวบิน
- การตรวจคนเข้าเมือง
- รถโดยสารสาธารณะ
- สภาพถนนหนทาง

นอกจากนี้การเข้าถึงในแหล่งท่องเที่ยวยังหมายถึงสิ่งที่สามารถทำให้ นักท่องเที่ยวรู้จักและทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้นได้ง่ายขึ้น เช่น การลง เว็บไซต์ เป็นต้น

4. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)

สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง สิ่งบริการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อ การท่องเที่ยว และ ระบบสาธารณสุขการ ซึ่งมีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถจะ ใช้ได้อย่างสะดวกสบายมาก น้อยเพียงใด เช่น ที่พักแรม ร้านอาหารและเครื่องดื่ม สถานเริงรมย์ สถานบริการอื่น ๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถานรักษาพยาบาล สถานีตำรวจ หรือระบบ รักษาความปลอดภัย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะพิจารณาทั้ง ปริมาณและคุณภาพควบคู่กันไปและถ้าหาก ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว นั้นไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่าง ครบถ้วน ก็จะพิจารณาถึง ความ สะดวกและความใกล้เคียงที่จะไปอาศัยใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกจาก แหล่งชุมชนข้างเคียงได้ ยากง่ายเพียงใด ดังนั้น ตัวแปรที่ใช้ในการประเมินสิ่งอำนวยความสะดวก อาจ พิจารณาได้จาก ระบบสาธารณสุข/โภชนาการ การให้บริการบ้านพัก สถานบริการต่าง ๆ ระบบสื่อ ความหมายและระบบการจัดการ

สิ่งอำนวยความสะดวก ณ แหล่งท่องเที่ยว (Destination Amenities) เช่น

- ร้านอาหาร
- ร้านค้าต่างๆ เช่น ร้านขายของ บริษัทบริการการท่องเที่ยว ร้านของที่ระลึก
- การบริการอื่นๆ เช่น ร้านตัดผม ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ร้านเช่ารถ
- ระบบสาธารณสุข/โภชนาการ
- ตู้เอทีเอ็ม
- สถานีตำรวจ
- โรงพยาบาล ฯลฯ

5. ที่พัก (Accommodation)

สถานที่ท่องเที่ยวควรมีจำนวนที่พักที่เพียงพอ พร้อมทั้งมีความหลากหลาย ด้านราคาและ การบริการและมีความเหมาะสมต่อสถานที่ และที่พักควรอยู่ไม่ไกลจากแหล่ง ท่องเที่ยวมากนัก ทำให้ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายและมีความ ปลอดภัยที่พักในแหล่งท่องเที่ยว (Accommodation) เช่น

- โรงแรม
- รีสอร์ท
- บังกะโล
- เกสต์เฮาส์ ฯลฯ

2.3 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยว

ความหมายของการจัดการการท่องเที่ยว (Tourism Management) มีดังนี้

มนัส สุวรรณ และคณะ (2541) กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยว หมายถึง การกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม ยิ่งไปกว่านี้ยังต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทาง มาตรการและแผนปฏิบัติการที่ดีต้องคำนึงถึงกรอบความคิดที่ได้กำหนดไว้ มิฉะนั้นแล้วการจัดการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่างไรทิศทางและประสบความสำเร็จหรือไม่

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยว หมายถึง การวางแผนการท่องเที่ยวและดำเนินการให้เป็นไปตามแผน โดยมีการจัดองค์การบริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวกและการควบคุมอย่างเหมาะสม เพื่อให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้พร้อมทั้งมีการประเมินผลการท่องเที่ยวด้วย

สรุปได้ว่าการจัดการท่องเที่ยว หมายถึง กระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบการดำเนินการที่เหมาะสม ภายใต้สภาพแวดล้อมของพื้นที่นั้น ๆ อีกทั้งมีเป้าหมายที่มีความสอดคล้องกับหลักการทฤษฎี และแนวคิดที่มีความเหมาะสม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพหลักการและแนวทางบริหารจัดการการท่องเที่ยว

วรรณพร วณิชชานุกร (2540) กล่าวว่า ในการบริหารจัดการทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควรจะมีรูปแบบการบริหารใน 2 ระดับ คือระดับแนวนอนซึ่งประกอบด้วย หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐที่เกี่ยวข้อง และระดับแนวตั้งคือหน่วยงานของรัฐในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น รวมทั้งองค์กรที่ไม่ใช่ของรัฐบาล แต่มีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวแทนปกป้องผลประโยชน์ส่วนรวม และสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร แรงงาน ความรู้ตามอำนาจของผู้คนในท้องถิ่นได้ ซึ่งการบริหารงานควรครอบคลุมในเรื่องต่าง ๆ

จุฑามาศ จันทรัตน์ (2544) กล่าวว่า ในการที่การท่องเที่ยวของไทยจะก้าวไปสู่ทศวรรษหน้าอย่างมีมาตรฐานและสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล ผู้บริหารจัดการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนควรต้องมองการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและตระหนักถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของระบบ เพราะทุกส่วนล้วนมีความสำคัญและจำเป็นต้องพิจารณา 2 เรื่องหลักดังนี้

ระบบการท่องเที่ยว ซึ่ง ลีเพอร์ (Leiper, 1979) กล่าวว่า การท่องเที่ยวไม่ใช่เป็นอุตสาหกรรม แต่เป็นระบบเริ่มต้นจากนักท่องเที่ยวมีความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยวด้วยเหตุผลและแรงกระตุ้นแตกต่างกันไปจากนั้นจึงเริ่มหาข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ แล้วจึงตัดสินใจเดินทางจากที่อยู่เดิม โดยอาศัยการคมนาคมรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งไปยังจุดหมายปลายทางและ ณ จุดหมายปลายทางแห่งนั้นนักท่องเที่ยวก็เกี่ยวข้องประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย

ลักษณะเฉพาะของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ซึ่ง ลีเพอร์ (Leiper, 1979) กล่าวว่าผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยวมีลักษณะเป็น “Partial Industrialization” มี 2 ส่วน คือ

1. เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยน โดยนักท่องเที่ยวซื้อบริการจากภาคเอกชน

2. ไม่มีการแลกเปลี่ยน ไม่ได้มีไว้เพื่อขาย แต่หากเป็นสาธารณสมบัติ เช่น ชายหาดที่สวยงามคนไทยที่มีความเอื้ออาทร วัฒนธรรมไทยที่มีความเป็นเอกลักษณ์ สิ่งเหล่านี้อยู่นอกเหนือการควบคุมของภาคเอกชน และเป็นส่วนที่ต้องแบ่งปันและใช้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้าน ซึ่งส่วนนี้ทำให้ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวมีลักษณะแตกต่างจากการขายสินค้าอื่น ๆ เพราะจะต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน ต้องอาศัยความร่วมมืออย่างใกล้ชิด การท่องเที่ยวจึงจะนำประโยชน์ไปสู่ทุกฝ่ายอย่างแท้จริง

อดิคารี (Adhikary, 1995) ได้เสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว (7-S Model) เพื่อมาปรับใช้กับการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. Strategy หมายถึง กลยุทธ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความผสมกลมกลืนกันระหว่างวัตถุประสงค์ การจัดลำดับความสำคัญ การควบคุม และขอบเขตของกิจกรรมต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งต้องประกอบไปด้วยกลยุทธ์ ในการวางแผน การดำเนินงานที่สามารถปฏิบัติได้ และต้องเป็นไปตามนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งชาติด้วย

2. Structure หมายถึง โครงสร้างในองค์กรซึ่งควรจะต้องเกี่ยวข้องกับการจัดลำดับขั้นและการแบ่งหน้าที่ให้เหมาะสม เพราะโครงสร้างที่ดีจะเป็นกุญแจที่สำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยว

3. System หมายถึง ระบบในการจัดการการท่องเที่ยวซึ่งมีความหมายที่ครอบคลุมไปถึงระบบการจัดการข้อมูล ระบบการดำเนินงาน การปฏิบัติการการเงิน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การตลาดและระบบอื่น ๆ ด้วย โดยทุกระบบต้องมีการประสานร่วมมือกันและมีความสัมพันธ์กันในทุกขั้นตอน

4. Staff บุคลากรนับเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการดำเนินการต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่บริการนักท่องเที่ยวจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบโดยจัดสรรบุคคลที่มีความละเอียดรอบคอบ มีความผูกพันกับงาน มีความรับผิดชอบ ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ มีความจริงใจซื่อสัตย์ ทำงานดีประสพผลสำเร็จและสามารถทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจเป็นสำคัญ

5. Skill ในการทำงานทุกอย่างต้องอาศัยความชำนาญงานจึงจะมีประสิทธิภาพ โดยขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 อย่างคือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่องาน

6. Style การรวมกันระหว่าง Staff และ Skill แต่ละคนจะมีรูปแบบในการดำเนินงานที่ต่างกัน โดยปกติแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ

6.1 Autocratic Style หรือ Top Down Style

6.2 Democratic Style หรือ Bottom - Up

7. Share การแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็น ความรู้ซึ่งนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวได้ดีที่สุด

สรุปได้ว่า การจัดการการท่องเที่ยว ควรเป็นไปอย่างมีขั้นตอน มีคณะกรรมการที่มีประสิทธิภาพ มีโครงสร้างอย่างเป็นระบบ มีบุคลากร มีทักษะ และรวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในทุกกระบวนการ เพราะการจัดการที่ดีและมีระบบจะป้องกันการสับสน ซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงานไปอีกด้วย

2.5 บริบทพื้นที่ศึกษา

หมู่บ้านปงถ้ำเป็นหมู่บ้านขนาดกลาง ตั้งอยู่ หมู่ที่ 3 ตำบลวังทอง อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง เป็นหมู่บ้านเขตชานเมือง ห่างจากตัวเมืองลำปางไปทางทิศเหนือตามถนนสายลำปาง-วังเหนือ ประมาณ 108 กิโลเมตรซึ่งเป็นถนนลาดยางอย่างดีและห่างจากเขตเทศบาลเมืองลำปางประมาณ 103 กิโลเมตร ชาวบ้านบ้านปงถ้ำประกอบอาชีพ คือ อาชีพการเกษตรและรับจ้างทั่วไป อีกอาชีพที่ชาวบ้านทำเป็นอาชีพเสริมคือการทำน้ำผึ้งโพรงดิน นำมาแปรรูปเป็น สบู่ ครีมหามิวนิ ลิปสติค และอีกหนึ่งอาชีพคือการจักสานไม้ไผ่ทำเป็นกระติ๊บข้าว ค่อง กระด้ง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนา

นักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงความหมายของ “การพัฒนา (Development)” ไว้ดังนี้ การพัฒนา หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง (Directed change) หรือวางแผนเอาไว้ล่วงหน้า (Planned change) ซึ่งทิศทางที่กำหนดขึ้นจะต้องเป็นการกระทำเชิงบวกที่กลุ่มหรือชุมชนสร้างขึ้น จึงกล่าวได้ว่าการพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา (Desired change) (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2523) นอกจากนี้การพัฒนายังหมายถึง ความเจริญ ออกงาม การเติบโตในแง่ของแนวความคิด แนวทางหรือวิธีการต่างๆมีหลักการพื้นฐานที่จะทำให้บุคคลที่จะทำให้บุคคลหรือประชาชนทั่วไปของสังคมมีความออกงามทางสติปัญญา ตลอดจนสามารถทำงาน หรือดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข มีขีดความสามารถในการเพิ่มผลผลิต รายได้และยกระดับความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น โดยการพัฒนาจะสัมฤทธิ์ผลได้ก็ต่อเมื่อปัจเจกบุคคลมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างแท้จริง (นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์, 2527)

การพัฒนายังมีลักษณะเป็นกระบวนการในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของบุคคล ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมที่มุ่งให้เกิดความเสมอภาค สามารถสร้างให้เกิดการกระจายทางเศรษฐกิจสังคมอย่างทั่วถึง ทั้งรายได้ของคนในชุมชนและการบริการต่างๆที่รัฐพึงให้แก่ประชาชน ทำให้มีช่องว่างระหว่างชุมชนในชนบทและในเมืองให้น้อยที่สุด (ดิเรก ฤกษ์ห่วย อ่างใน ทวี ทิมขำ, 2528)

ดังนั้นการพัฒนา คือสิ่งที่มีผลกระทบต่อปัจเจกบุคคลไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ไม่ใช่เป็นเพียงสิ่งที่ปัจเจกชนแต่ละคนต้องการที่จะยกระดับของตัวเองให้ดีขึ้นเท่านั้น แต่เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาคือ การยกระดับคุณภาพชีวิตของทุกคนในสังคมให้มีมาตรฐานสูงที่ขึ้น ดังนั้นควรมุ่งเน้นให้การพัฒนาบรรลุไปสู่เป้าหมาย ในทิศทางที่เกิดประโยชน์กับคนส่วนใหญ่และการพัฒนาที่ควรนำไปใช้กับกลุ่มหรือชุมชนนั้น (สาธิตย์ บุญชู, 2527)

การพัฒนาในบริบทที่เกี่ยวข้องกับชุมชน จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพเหตุการณ์ต่างๆให้ชุมชนดีขึ้น ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมโดยมีการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจนและแน่นอน รวมทั้งกำหนดอัตราการพัฒนาเปลี่ยนแปลง (Rate of change) ที่ชุมชนต้องการ (ทวี ทิมขำ, 2528) ดังนั้นหลักการสำคัญของการพัฒนาแบบยั่งยืนนั้นควรมองจากมิติทางสังคม 4 ประการคือ

1. คงความหลากหลายทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น
  2. การตัดสินใจใด ๆ ของชุมชนและการจัดองค์กรทางสังคมต้องสอดคล้องกับหลักการนิเวศวิทยาท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืนของสถาบันทางสังคม
  3. การพัฒนาควรเริ่มต้นจากระดับล่างของชุมชนท้องถิ่น โดยชุมชนควรได้รับสิทธิในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและควบคุมทรัพยากรของตนเอง
  4. การพัฒนาเป็นไปเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ซึ่งหมายถึงความมั่นคงของการดำรงชีวิต ต้องครอบคลุมกลุ่มชนผู้ยากไร้ในปัจจุบัน และอนุชนรุ่นหลัง (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ อ่างใน นำชัย ทนผล, 2542)
- หลักการพัฒนาดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้ ดังจะกล่าวถึงในลำดับต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ (2553) กล่าวว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์ และแบ่งพื้นที่ทางการท่องเที่ยวออกเป็น 3 พื้นที่เพื่อประโยชน์ในการจัดการดังนี้

1. พื้นที่ท่องเที่ยวที่ติดตลาดแล้ว จะทำการพัฒนาได้โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง จัดการทำแผนการใช้ประโยชน์ของพื้นที่โดยไม่เกินความสามารถในการรับรองของพื้นที่และความร่วมมือในระดับท้องถิ่น
2. พื้นที่ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ เช่น เชียงใหม่ ที่เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวและต้องพยายามพัฒนาพื้นที่ใกล้เคียงด้วย เช่น เชียงราย ลำปาง ลำพูน เพื่อการกระจายประโยชน์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวไปยังจังหวัดใกล้เคียงอย่างกว้างขวาง
3. พื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวภายในจังหวัด เป็นพื้นที่ในจังหวัดหรือระหว่างจังหวัดใกล้เคียงกัน คณะกรรมการการท่องเที่ยวและการศึกษาวุฒิสภา (ม.ป.ป.) กล่าวถึง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สรุปได้ว่าเป็นการบริหารและจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งให้มี เอกลักษณ์เฉพาะตัวเหมาะสมกับสภาพทรัพยากร มีความหลากหลายด้านจุดประสงค์ทางการศึกษา เรียนรู้เป็นหลัก และไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

โทรมลง ซึ่งจะมีการดำเนินงาน 3 ด้าน คือ 1) ด้านนโยบาย 2) ด้านการจัดการ ได้แก่การจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว การให้การศึกษาและสื่อความหมาย การจัดการการท่องเที่ยว การบริการการท่องเที่ยว การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการตลาด และการมีส่วนร่วมในชุมชน 3) ด้านการดำเนินการ

ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใด ๆ สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในลำดับแรกคือการพัฒนาองค์ประกอบของการท่องเที่ยว

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

บูฮาลิส (Buhalis, 2000) ได้กล่าวถึงกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวต้องมีการพัฒนาปัจจัย 6 ประการ (6As) ซึ่งประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยว (Attraction) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) โปรแกรมการท่องเที่ยว (Available Packages) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) และบริการเสริม (Ancillary Services) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยว (Attraction) เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพราะแหล่งท่องเที่ยวต้องมีสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวอย่างใดอย่างหนึ่งให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชม สิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวแบ่งได้ 4 ประเภทได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ และการให้ความบันเทิง

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติทุกๆพื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามน่าประทับใจ ซึ่งเกิดจากลักษณะของธรรมชาติเช่น เป็นอ่าว แหลม เกาะ หน้าผา โขดหิน ฯลฯ ภูมิอากาศและความสวยงามตามธรรมชาติของพื้นที่นั้นๆสภาพธรรมชาติเหล่านี้เป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆภายใต้เงื่อนไขของความแตกต่างในเรื่องฉากของธรรมชาติ ภูมิอากาศและกิจกรรมที่จัดขึ้น สถานที่ที่น่าสนใจ เช่น อุทยานแห่งชาติต่างๆที่มีธรรมชาติที่สวยงาม เหตุการณ์ที่น่าสนใจ เช่น ปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาค

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่วิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่นั้นๆอาจเหมือนกันหรือแตกต่างกัน วัฒนธรรมอาจแสดงออกในรูปแบบของศาสนา สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของประชาชน ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่ค่อนข้างหลากหลาย เพราะเป็นชาติที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ จารึก ประเพณีและวิถีชีวิตของแต่ละชนเผ่าก่อให้เกิดมรดกทางรูปธรรมและนามธรรม อันเป็นบ่อเกิดของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่นประวัติศาสตร์ของอาณาจักรล้านนา

เหตุผลอย่างหนึ่งในการเดินทางท่องเที่ยวของประชาชนก็เพื่อต้องการเยี่ยมชมเพื่อนและญาติมิตร คนมีความต้องการที่จะกลับไปเยี่ยมเยียนแผ่นดินเดิมของตนเอง หรือ สัมผัสวิถีชีวิตของชาติพันธุ์อื่นที่มีความแตกต่างจากตน ประเทศไทยมีความหลากหลายของชนเผ่าในภาคต่างๆ นับเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเช่นกัน

แหล่งบันเทิง นักท่องเที่ยวต้องการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวก็เพราะมีแหล่งบันเทิงสำหรับพักผ่อนหย่อนใจจัดไว้ให้ แหล่งบันเทิง มิใช่หมายถึง สถานเริงรมย์ยามราตรีเพียงอย่างเดียว แต่อาจหมายถึง

สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สนามกีฬา ฯลฯ แหล่งบันเทิงที่ดีควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้นด้วย มิใช่เป็นฝ่ายนั่งชมเพียงอย่างเดียวเช่น ให้อำนาจกิจกรรมกับการแสดงของสัตว์ ซึ่งจัดขึ้นในสวนสัตว์ เมื่อพิจารณาแล้วว่าปลอดภัย นอกจากนั้นภาพลักษณ์และราคาค่าเข้าชมก็มีส่วนในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวด้วย

2. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ต้องมีเส้นทางหรือเครือข่ายคมนาคมขนส่งที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้น ตลอดจนสามารถติดต่อเชื่อมโยงกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งกับอีกแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งที่อยู่บริเวณใกล้เคียง อีกทั้งต้องมีที่จอดรถหรือสถานีรถไฟหรือท่าเรือหรือท่าอากาศยานเพื่อให้ธุรกิจการขนส่งสามารถนำนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย

3. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกไว้บริการนักท่องเที่ยวที่เข้ามายังแหล่งท่องเที่ยวนั้นให้ได้รับความสะดวกสบายและความประทับใจ เกิดความรู้สึกปลอดภัย ทำให้นักท่องเที่ยวอยากจะอยู่ท่องเที่ยวในระยะเวลาที่นานขึ้น เช่น ที่พัก ร้านอาหาร ภัตตาคาร โทรศัพท์ แผนที่ ร้านขายของ เป็นต้น

4. โปรแกรมการท่องเที่ยว (Available Packages) เป็นการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปไว้สำหรับนักท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกสบาย ซึ่งอาจเป็นการเตรียมการโดยเจ้าของโรงแรมรีสอร์ท หรือโดยหน่วยงานภาครัฐที่อาจจัดเป็นโปรโมชั่นส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจต่อการท่องเที่ยวก็ได้

5. กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) คือ กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถกระทำได้ในระหว่างเดินทางท่องเที่ยว โดยมีอยู่หลายรูปแบบ นักท่องเที่ยวสามารถเลือกทำได้ตามความถนัดและความสนใจ ไม่ว่าจะ เป็นกิจกรรมบนบก กิจกรรมทางน้ำ กิจกรรมทางอากาศ หรือแม้แต่การดำดิ่งลงสู่ใต้ท้องทะเล เช่น กิจกรรมผจญภัย เป็นอีกกิจกรรมที่ได้รับความนิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้รักความท้าทาย ต้องการความแปลกใหม่ และทดสอบแรงใจของตนเอง ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จำเป็นต้องมีผู้ทักษะความรู้ในกิจกรรมนั้นๆ ดูแลและแนะนำในเบื้องต้น เช่น การปีนหน้าผาและการโรยตัวจากหน้าผาสูง การกระโดดร่มดิ่งพสุธา การยิงปืนบีบีกัน การดำน้ำลึก การพายเรือคายัค ฯลฯ แต่ถ้าเป็นนักท่องเที่ยวที่รักสุขภาพกาย กิจกรรมที่เป็นที่นิยม คือ การทำสปา ขัดผิว นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่องสัตว์ ดูนก เดินป่า กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประเพณี และวัฒนธรรม นั่งเรือล่องแม่น้ำลำคลอง กิจกรรมในค่ายทหาร และอื่นๆ อีกมากมาย

6. บริการเสริม (Ancillary Services) เป็นบริการที่นอกเหนือจากบริการขั้นพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ธนาคาร ไปรษณีย์ โรงพยาบาล ร้านอินเทอร์เน็ต เป็นต้น โดยปกติการบริการนี้ทางภาครัฐจะเป็นผู้จัดหาและพัฒนา เพื่อบริการแก่ประชาชนของตนเอง ซึ่งถือได้ว่าเป็นผลพลอยได้ในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

แมคอินทอช และ โกลด์เนอร์ (McIntosh Ritchies and Goeldner, 1989) กล่าวถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. นักท่องเที่ยว ที่ต้องการหาประสบการณ์และความพึงพอใจ โดยแสวงหาและเลือกแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพื่อสนองความพึงพอใจ
2. ธุรกิจที่จำหน่ายสินค้าและให้บริการสำหรับนักท่องเที่ยว นักธุรกิจจะเห็นว่านักท่องเที่ยวเป็นโอกาสในการหาผลประโยชน์จาก การจัดเตรียมผลิตภัณฑ์และบริการ เพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว
3. หน่วยงานราชการในท้องถิ่นหรือในพื้นที่ที่จะมองว่านักท่องเที่ยวช่วยพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่น ช่วยสร้างรายได้แก่ชุมชนท้องถิ่น
4. ชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นจะมองการท่องเที่ยวเป็นวัฒนธรรม และนำมาซึ่งการจ้างงาน การที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในท้องถิ่นจำนวนมากอาจให้ทั้งผลประโยชน์และผลเสียต่อท้องถิ่น

ทั้งนี้วรรณภา วงศ์วานิช (2546) ประมวลแนวคิดของบูฮาริส และแมคอินทอชและโกลด์เนอร์แล้ว เสนอองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวไว้ 7 องค์ประกอบดังนี้คือ

1. นักท่องเที่ยว ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของธุรกิจท่องเที่ยวประกอบด้วยลักษณะต่างๆ ได้แก่ ส่วนที่หนึ่ง ลักษณะของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวแต่ละประเภทว่าแต่ละ ประเภทมีลักษณะนักท่องเที่ยวเป็นอย่างไร โดยจำแนกตามลักษณะเพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ เชื้อชาติ หรือสัญชาติ ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะนักท่องเที่ยวมีผลต่อ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพราะนักท่องเที่ยว ลักษณะต่างๆ ก็มีความสนใจที่จะท่องเที่ยวตามประเภทแหล่งท่องเที่ยวไม่เหมือนกัน ส่วนที่สอง การกระจายของนักท่องเที่ยวว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามานั้นมาจากประเทศใดบ้าง มีจำนวนมากน้อยเพียงใด และนิยมไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวใด เพราะเหตุใด ส่วนที่สาม กิจกรรมต่างๆ ของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามา เพราะเหตุใดซึ่งอาจมีเหตุผล การเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเพื่อการประชุม การพักผ่อนหย่อนใจ การแข่งขัน กีฬาการเจรจาธุรกิจหรือเยี่ยมญาติ ส่วนที่สี่ ฤดูกาลท่องเที่ยวว่านักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวในฤดูใดมาก ฤดูใดน้อย เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ซึ่งสามารถนำข้อมูลมาส่งเสริมการท่องเที่ยวตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยว และส่วนที่ห้า ทักษะคตินักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวต่อประเทศที่ตนไปเที่ยวว่าเป็นอย่างไร ทั้งในแง่บวกและลบ เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

2. สินค้าท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยวต้องเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เกิดความประทับใจในแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่น มีลักษณะเฉพาะ มีสิ่งที่มีคุณค่าด้านต่างๆหลายอย่างที่ทำให้ความรู้ ความเพลิดเพลินแก่นักท่องเที่ยว เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าด้านต่างๆได้แก่ ด้านคุณค่าทางวัฒนธรรม เช่น มีสิ่งที่น่าสนใจด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมหรือการศึกษา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อนุสาวรีย์ และสิ่งก่อสร้างใหม่ๆ ด้านวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศนั้นๆ เช่น ประเพณี ขนบธรรมเนียม ศิลปะต่างๆ การละเล่นพื้นเมือง อาหารและหัตถกรรมต่างๆ ด้านทิวทัศน์หรือทัศนียภาพต่างๆ เช่น ภูเขา แม่น้ำ น้ำตก ทะเลป่าไม้ สัตว์ป่าและอุทยานแห่งชาติ ด้านสถานที่พักผ่อนหย่อนใจต่างๆ เช่น การ

แข่งขันกีฬาการแสดงต่างๆ สวนสนุก สวนสัตว์ ชีวิตยามราตรี สวนเกษตร การป็นหน้าผาและกาสิโน และด้านความประทับใจจากลมฟ้าอากาศ เช่น อากาศเย็นสบาย ไม้ร้อนจัดและหนาวจัด

3. การคมนาคมขนส่งนับเป็นปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจและธุรกิจการท่องเที่ยวดำเนินต่อไปได้การท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับเทคโนโลยีขนส่งที่ก้าวหน้าไม่ว่าจะเป็นทางบก ทางอากาศและทางน้ำต้องพิจารณาถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับการท่องเที่ยวได้แก่ประเภทรูปแบบของการคมนาคมขนส่งตามลักษณะของการประกอบการและตามความต้องการของนักท่องเที่ยว ประเภทที่สองการคมนาคมขนส่งเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวสภาพการเดินทางสะดวกปลอดภัยรวดเร็วและมีมาตรฐานดีอย่างน้อยเพียงใดประเภทที่สามการคมนาคมขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบและมาตรฐานของการคมนาคมขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยวเช่นรถนำเที่ยวมีจำนวนเพียงพอหรือไม่คุณภาพและมาตรฐานของยานพาหนะตลอดจนความสะดวกและปลอดภัยประเภทที่สี่แบบแผนการเดินทางของนักท่องเที่ยวเช่นเป็นหมู่คณะกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่อยานพาหนะที่ใช้เป็นของส่วนตัวหรือของสาธารณะประเภทที่ห้าบริเวณหรือสถานที่ให้บริการแก่ผู้โดยสารหรืออุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการใช้ยานพาหนะประเภทนั้นๆ เช่นสถานีขนส่งหรือบริการต้นทางระหว่างทางและปลายทางและประเภทที่หกสุดท้ายรูปแบบหรือปัญหาจราจรตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือกรุงเทพมหานครเป็นปัญหาสำคัญทั้งต่อคนในกรุงเทพมหานครและนักท่องเที่ยว

4. ข้อมูลข่าวสารและการบริการ เพื่อให้เกิดความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว เพื่อชักจูงให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในประเทศมากยิ่งขึ้น เช่น หนังสือแนะนำเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว แผ่นพับ แผนที่ และเอกสารแนะนำต่างๆ การโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อชักจูงใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว การส่งเสริมและให้ความรู้ใหม่ๆ อบรมการนำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์รายละเอียดเกี่ยวกับ นักท่องเที่ยวแต่ละแห่ง จัดทำแผนที่เส้นทางและแผนที่ท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง นอกจากนี้สิ่งสำคัญที่สุดของธุรกิจการท่องเที่ยวอีกประการหนึ่งคือการบริการประกอบด้วย ที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวที่สะอาด ปลอดภัย ราคาเหมาะสม อาหารและเครื่องดื่ม ห้องน้ำที่สะอาด สะดวกสบายและเหมาะสมกับสถานที่ ของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง

5. ความปลอดภัยและการอำนวยความสะดวกด้านการเข้าเมืองต้องมีการคำนึงถึงมากที่สุด อาจจะกระทำได้หลายอย่าง ได้แก่ การแนะนำเจ้าของท้องถิ่นให้ช่วยเหลือนักท่องเที่ยว เมื่อได้รับความเดือดร้อน การแนะนำนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับเรื่องการป้องกัน และระมัดระวังตน เพื่อมิให้ได้รับอันตรายในด้านต่างๆ การกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ในการอำนวยความสะดวกปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว การจัดหน่วยงานพิเศษเพื่อช่วยเหลือและให้บริการด้านต่างๆ แก่นักท่องเที่ยวการระเบียบพิธีการ เข้าเมือง เช่น การทำวีซ่า และศุลกากร การขนส่งกระเป๋าของผู้โดยสารการบริการขนส่งระหว่าง ท่าอากาศยานหรือสถานีขนส่งกับที่พัก และการอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ แก่ผู้โดยสารที่สถานีขนส่งและท่าอากาศยาน

6. องค์ประกอบด้านโครงสร้างพื้นฐาน ต้องมีเพียงพอตามความจำเป็นที่จะสนับสนุน ความสะดวกและให้บริการแก่นักท่องเที่ยว อีกทั้งต้องเอื้อประโยชน์ต่อสาธารณชน จึงทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวสามารถดำเนินไปได้ด้วยดีและก่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว ทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีการพัฒนาศักยภาพเพิ่มขึ้น ได้แก่

การไฟฟ้า มีเพียงพอและใช้การได้ดี ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการและให้บริการรวมทั้งความปลอดภัยด้วย การประสานประสานภาคเอกชนและมีความสัมพันธ์ที่ดี การสื่อสาร โทรเลข โทรสาร สะดวก รวดเร็วและปริมาณของหน่วยบริการเพียงพอ ความสามารถในการกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูล ตลอดจนสถานพยาบาลและโรงพยาบาลต่างๆ ทันสมัย สะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย

7. การสนับสนุนอื่นๆ เป็นการเพิ่มความสะดวกสบายให้แก่นักท่องเที่ยว เช่นการเงิน การธนาคาร ระเบียบต่างๆ ของสถานที่หรือแหล่งค้นคว้า ความร่วมมือระหว่างประเทศตลอดจน ความสุภาพอ่อนโยนและมีไมตรีต่อกัน

ในการพัฒนาองค์ประกอบของการท่องเที่ยวที่เน้นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) กล่าวว่า เป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาการท่องเที่ยว คือ ความพยายามที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งต้องพิจารณาปัจจัย 4 ประการ คือ

1. ต้องดำเนินการในเรื่องขอบเขตความสามารถของธรรมชาติ ชุมชนขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการด้านการท่องเที่ยว
2. ต้องตระหนักต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการด้านการท่องเที่ยว
3. ต้องให้ประชาชนทุกส่วนได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน
4. ต้องชี้นำตาความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในชนบทท่องเที่ยวอื่นๆ

ในการพัฒนาใดๆ ขั้นตอนที่สำคัญคือการวางแผน เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ ต้องมีการวางแผนเช่นกัน

การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยว

การวางแผน เป็นการคิดล่วงหน้าเพื่อกำหนดแนวทางในการจัดการสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งรวมกันในลักษณะของระบบรวม โดยมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการศึกษาวิเคราะห์ถึงผลดีและผลเสียทั้งทางตรงและทางอ้อมของแนวทางในการดำเนินงานแต่ละด้าน ในขณะเดียวกันก็มีการกำหนดวิธีการในการติดตาม ควบคุม และประเมินผลแนวปฏิบัติดังกล่าวให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (อุทิศ ขาวเจียร. 2549) เช่น จุดมุ่งหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือการจัดให้มีแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ที่ได้รับการจัดการอย่างมีความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ พื้นฟูและรักษาระบบนิเวศที่ยั่งยืนโดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ (carrying capacity) ของพื้นที่ เป็นต้น

การวางแผนเป็นงานในลักษณะสหวิทยาการ (multi-disciplinary) ที่อาศัยผู้เชี่ยวชาญหลายสาขา หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนานั้นๆ ร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลรวมทั้งระดมสมองในการกำหนดแนวทางปฏิบัติ ทั้งในแง่การกำหนดเป้าหมายรวม (common goal) และแนวทางดำเนินการไปสู่เป้าหมาย

การวางแผนเป็นงานที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของคนทุก ๆ กลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) จากการนำเอาแนวทางที่กำหนดขึ้นไปปฏิบัติจริง หากเป้าหมายและแนวทางทุกส่วนเกิดจากการระดมสมอง โอกาสที่แผนงานจะได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องก็จะเป็นไปได้มาก ปัญหาในแง่ของการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติก็น่าจะน้อยลง นำชัย ทนุผล (2545)

การวางแผนเป็นการพิจารณาและกำหนดแนวทางปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่ปรารถนา (เศกสรร พงษ์โสภณ, 2546) แนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวควรมีการปฏิบัติตามขั้นตอนดังนี้ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542)

1. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีการวางแผนในลักษณะของแผนรวมมากขึ้น คือ ต้องมีความรับผิดชอบต่อความต้องการด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น จึงต้องให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

2. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวควรมีการปรึกษาแบบประชาธิปไตยมากขึ้น คือ การวางแผนควรที่จะมาจากความคิดของหลาย ๆ คน ซึ่งแต่ละคนอาจมีแนวคิดไม่เหมือนกัน จึงต้องนำข้อแตกต่างของแนวคิดเหล่านี้มาก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการวางแผนพัฒนา

3. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวควรกำหนดรูปแบบให้นักท่องเที่ยวเข้าชมท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ คือ การวางแผนไม่ควรชักนำนักท่องเที่ยวทั้งหมดให้เข้ามาให้เดินทางในช่วงเวลาเดียวกัน ควรกระจายไปในช่วงเวลาต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อมิให้เกิดความแออัดเกินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

4. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวต้องสามารถวัดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมได้ คือ การวางแผนจะต้องป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยว จึงต้องมีการทบทวนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งโครงการเล็กและโครงการใหญ่

5. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวต้องสามารถวัดผลกระทบทางเศรษฐกิจได้ คือ การวางแผนพัฒนาย่อมต้องการผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยต้องเป็นตัวจัดสรรผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจไปสู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม

6. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวต้องสามารถกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว คือ การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องไม่ก่อผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม จึงต้องกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความสมดุลของสิ่งแวดล้อม ซึ่งความสมดุลเป็นข้อจำกัดของการพัฒนา

นักวางแผนส่วนใหญ่จัดระดับของการวางแผนออกเป็น 3 ระดับ คือ การจัดระดับโดยอาศัยการมองพื้นที่เป็นหลัก (area approach) หรือการมองจากวัตถุประสงค์เป็นหลัก (objective approach) สำหรับการจัดระดับของแผนจากการพิจารณาพื้นที่เป็นหลักสามารถจำแนกได้เป็นแผนภูมิภาค แผนระดับพื้นที่ และแผนระดับบริเวณ ในขณะที่การจัดระดับของการวางแผนจากการพิจารณาวัตถุประสงค์สามารถจำแนกได้เป็น แผนนโยบาย แผนการจัดการพื้นที่ และแผนโครงการ ทั้งนี้การจัดระดับของลักษณะการ

พิจารณาหลักการจำแนกทั้งสองลักษณะต่างมีระดับของรายละเอียดและเนื้อหาที่ใกล้เคียงกัน ดังรายละเอียดต่อไป (นำชัย ทนผล, 2542)

1. แผนนโยบายและแผนระดับภูมิภาค คือกรอบและทิศทางในการดำเนินงานในลักษณะกว้างๆ ซึ่งมักมีหลายวัตถุประสงค์หรือหลายแผนงาน (programs) รวมกัน ซึ่งมักเป็นลักษณะนามธรรม แผนนโยบายนี้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือหรือทางเสื่อให้แก่ผู้บริหารระดับสูงในการตัดสินใจดำเนินงานด้านต่าง ๆ

2. แผนการจัดการพื้นที่และแผนระดับพื้นที่ เป็นแผนที่จัดทำขึ้นโดยการเอานโยบายมาประยุกต์เข้ากับเงื่อนไขเฉพาะของพื้นที่เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการและแนวทางการจัดการที่สอดคล้องกับนโยบายและเงื่อนไขเฉพาะของพื้นที่ แผนในระดับนี้จะประกอบไปด้วยแผนงานย่อยๆ หลายแผนงาน ส่วนจำนวนและสาระของแผนงานนี้จะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะพื้นที่ ความซับซ้อนของปัญหาในการจัดการ ตลอดจนข้อจำกัดในการบริหารงานของแต่ละพื้นที่ แผนการจัดการพื้นที่และแผนระดับพื้นที่จะทำหน้าที่เป็นเครื่องมือกำหนดทิศทางการดำเนินงาน และระดับความสำคัญของการดำเนินงานในแต่ละส่วนให้กับผู้บริหารระดับกลางหรือผู้จัดการที่ทำหน้าที่บริหารจัดการในพื้นที่ได้ยึดถือปฏิบัติ

3. แผนโครงการและแผนระดับบริเวณ สำหรับแผนโครงการและแผนระดับบริเวณกลับมีรายละเอียดของเนื้อหาและวิธีการปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งแผนที่แตกต่างกัน โดยแผนโครงการ เป็นแผนที่จัดทำขึ้นโดยนำเอาโครงการและ/หรือกิจกรรมที่เสนอแนะไว้ภายใต้แผนงานต่าง ๆ ในแผนการจัดการระดับพื้นที่มาจัดทำรายละเอียดเพื่อขออนุมัติงบประมาณมาดำเนินการ และกำหนดผู้รับผิดชอบโครงการ การวางแผนระดับบริเวณจึงเป็นงานออกแบบที่อาศัยผู้ชำนาญการเฉพาะด้าน เช่น ภูมิสถาปนิก สถาปนิก และวิศวกรโยธา มาวิเคราะห์พื้นที่ วิเคราะห์ผู้ใช้ประโยชน์เพื่อกำหนดโปรแกรมในการพัฒนา จากนั้นจึงออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวก จัดวางระบบสาธารณูปโภค ระบบทางสัญจร การออกแบบและตกแต่งภูมิทัศน์ เมื่อได้รับการอนุมัติจึงจัดทำแผนโครงการพัฒนาพื้นที่ตามแผนระดับบริเวณ เพื่อขออนุมัติงบประมาณมาดำเนินงานพัฒนาต่อไป

ทั้งนี้ พลอยศรี โปราณานนท์ (2544) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยปราศจากการวางแผนที่รอบคอบและรัดกุมมักจะก่อให้เกิดปัญหาที่มีผลกระทบต่อสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวได้ ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาในหลาย ๆ ด้าน เช่น นำความเสียหายและความเสื่อมโทรมมาสู่ชุมชนแหล่งท่องเที่ยว และอาจนำมาซึ่งความไม่พอใจของนักท่องเที่ยวอันจะส่งผลต่อการตลาดการท่องเที่ยว รวมถึงทำให้เศรษฐกิจลดต่ำลง ดังนั้นการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกๆระดับจึงมีความสำคัญที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ความสำคัญสำหรับการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาอย่างผสมผสานกับทุกส่วนในระบบ ทั้งปัจจัยด้านอุปสงค์และอุปทาน ปัจจัยด้านกายภาพและองค์กร ระบบการท่องเที่ยวนี้จะนำมาซึ่งผลประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ (พลอยศรี โปราณานนท์, 2544)

จากแนวคิดและหลักการข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะต้องอาศัยกระบวนการวางแผน และมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอน โดยต้องอาศัยแนวทางการศึกษา

เกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นควบคู่กันไป คือ จะทำอย่างไรในการพัฒนาเพื่อให้ท้องถิ่นสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ ขณะเดียวกันก็ยังคงดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของตนเอง และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมในปัจจุบันและยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องในอนาคต ทั้งนี้ ยังรวมถึงการพัฒนาและการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอีกด้านหนึ่งนอกเหนือจากทางสังคมก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ทั้งนี้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ถือเป็น การเปลี่ยนฐานแนวคิดการพัฒนาแบบเดิมมาเป็นการพัฒนาแบบใหม่ที่มีความสำคัญ มีหลักการสำคัญ 6 ประการดังนี้

1. การให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบธรรมชาติของพื้นที่ โดยประเมินคุณค่าและความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบที่มีต่อสภาพแวดล้อม
2. การพัฒนาต้องให้มีความกลมกลืนสอดคล้องกับลักษณะของพื้นที่และภูมิทัศน์ในธรรมชาติ
3. รักษาไว้ซึ่งความต่อเนื่องของรูปแบบทางธรรมชาติของพื้นที่หลีกเลี่ยงการออกแบบที่แบ่งซอยพื้นที่เป็นแปลงย่อยๆ
4. ส่งเสริมให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ การออกแบบพัฒนาพื้นที่จะต้องเน้นถึงการป้องกันและรักษาท้องถิ่นนั้นๆ
5. การพัฒนาที่ควรพิจารณาเลือกบริเวณที่ผ่านการเปลี่ยนแปลงมาแล้ว ก่อนที่จะเลือกพัฒนาพื้นที่ใหม่ที่ยังคงสภาพธรรมชาติที่สมบูรณ์กว่า
6. เมื่อการดำเนินการก่อสร้างหรือเปลี่ยนแปลงใดๆ ในพื้นที่พัฒนาแล้วเสร็จลง จะต้องมีการซ่อมเสริมและปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายหลังการก่อสร้างให้ใกล้เคียงสภาพธรรมชาติเดิมให้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้ซึ่งระบบนิเวศวิทยา

นอกจากนี้ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะต้องคำนึงถึงข้อจำกัดด้านสิ่งแวดล้อมหรือความสามารถในการรองรับของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงสองปัจจัยคือ ความสามารถของสถานที่ท่องเที่ยวในการรองรับผลกระทบจากการพัฒนา และการรับรู้หรือความรู้สึกของนักท่องเที่ยวต่อคุณภาพของสิ่งแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวทั้งนี้ การวัดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวอาจพิจารณาในสิ่งต่อไปนี้

1. ความสามารถในการรองรับด้านกายภาพ หรือขีดจำกัดของพื้นที่ที่สามารถรองรับได้โดยไม่เกิดผลกระทบด้านกายภาพ
2. ความสามารถในการรองรับด้านจิตวิทยาหรือการรับรู้ หรือจุดต่ำสุดของความสนุกที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถยอมรับได้
3. ความสามารถในการรองรับทางสังคม หรือความอดทนที่ประชาชนในพื้นที่ที่มีต่อนักท่องเที่ยวหรือระดับความหนาแน่นของการใช้พื้นที่ที่นักท่องเที่ยวยอมรับได้

4. ความสามารถในการรองรับทางเศรษฐกิจหรือความสามารถที่จะรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยไม่ทำลายกิจกรรมที่ดีของท้องถิ่น

นอกจากนี้ ชาญ วัชชีภาคและคณะ (2547) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรอันเนื่องมาจากการพัฒนาตามกระแสเศรษฐกิจโลก และวิกฤติเศรษฐกิจในช่วงปี พ.ศ. 2540 เป็นบทเรียนให้ต้องทบทวนการจัดการทรัพยากรกันใหม่ แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยเน้นการพึ่งตนเองจากระดับรากหญ้าได้รับการเสนอให้เป็นตัวแบบของการแก้ปัญหาที่ทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทยกำลังเผชิญ สาเหตุสำคัญของการพัฒนาแนวใหม่พอสรุปได้ 3 ประการคือ

1. เป็นการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของวิถีธรรมชาติภายใต้กรอบแนวคิดและขบวนการทางนิเวศ
2. เป็นการพัฒนาที่ส่งเสริมให้ความหลากหลายของทรัพยากร
3. เป็นการพัฒนาที่มีทั้งมิติของการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรเพื่อเป็นประโยชน์ของคน

ปัจจุบันและลูกหลานในอนาคต

จากคุณลักษณะของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนนับว่าเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนรูปแบบหนึ่ง ดังนั้นการวิจัยนี้จึงมุ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน **การท่องเที่ยวโดยชุมชน**

พจนานุกรม (2546) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคมและ วัฒนธรรมกำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของสิทธิ์ในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีลักษณะที่ชุมชนเป็นเจ้าของ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการกำหนดทิศทางของการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งช่วยส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเองและยกระดับคุณภาพชีวิต ก่อให้เกิดความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรมรวมถึงเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ นอกจากนี้ยังทำให้เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนในท้องถิ่นและมีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน

องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนควรประกอบด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น วิธีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน ปราชาญ หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่างๆที่หลากหลาย ทำให้ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา นอกจากนี้ควรมีการจัดการโดยชุมชน เริ่มจากตั้งกติกากในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม และมีกองทุนของชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวควรสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบการจัดการที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน และสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในส่วนของ ชาวบ้านและผู้มาเยือน

จากแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่มองชุมชนเป็นศูนย์กลางหรือฐานเพื่อเป็นการกำหนดทิศทางแผนงาน แผนปฏิบัติการของตนเองโดยดำเนินการพร้อมกันทั้งด้าน การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวมและเกี่ยวข้องกับกลุ่มต่างๆอย่างมากมาย ซึ่งในการพัฒนา การท่องเที่ยวที่ต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมและได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์ร่วมกันดังนี้

1. การท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ชุมชนได้มีการพิจารณาวิเคราะห์สภาพปัญหา ผลกระทบการ ท่องเที่ยวอย่างรอบด้านแล้ว ชุมชนร่วมตัดสินใจลงมติที่จะดำเนินการตามแนวทางที่ชุมชนเห็นสมควร

2. สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมทั้งการคิดร่วม วางแผนร่วม ทำกิจกรรมร่วม ติดตามร่วม ประเมินผลร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกันและรับประโยชน์ร่วมกัน

3. ชุมชนต้องการรวมตัวเป็นกลุ่ม เป็นชมรม เป็นองค์กร หรือจะเป็นองค์กรชุมชนเดิมที่มีอยู่แล้ว เช่น องค์กรบริการส่วนตำบล (อบต.) ก็ได้ เพื่อเป็นกลไกที่ทำหน้าที่แทนสมาชิกทั้งหมดในระดับหนึ่ง และดำเนินการด้านการกำหนดทิศทาง นโยบายการบริหาร การจัดการ การประสานงาน เพื่อก่อให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของสมาชิกในชุมชน

4. รูปแบบ เนื้อหา กิจกรรม ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องคำนึงถึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรี มีความเท่าเทียมกัน มีความเป็นธรรม และไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจการเมือง สังคม และวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์และลดผลกระทบในเชิงลบที่เกิดขึ้น

5. มีกฎกติกาที่เห็นชอบร่วมกันจากชุมชนสำหรับการจัดการท่องเที่ยวที่ชัดเจนและสามารถกำกับดูแลให้เป็นไปตามกติกาที่วางไว้

6. ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวโดยสมาชิกในชุมชน ชาวบ้านทั่วไปและนักท่องเที่ยวที่ควรจะมีการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะได้ก่อให้เกิดการพัฒนาตลอดจนกระบวนการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ถูกต้องเหมาะสม และมีความชัดเจน

7. การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะต้องมีมาตรฐานที่มาจากข้อตกลงร่วมกันภายในชุมชนอีกด้วยเช่น ความสะอาด ความปลอดภัย การกระจายรายได้ที่เป็นธรรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จนพิจารณาร่วมกันถึงขีดความสามารถในการรองรับ

8. รายได้ที่ได้จากการท่องเที่ยวมีส่วนในการพัฒนาชุมชนและรักษาสิ่งแวดล้อม

9. การท่องเที่ยวจะไม่ใช่อำชีพหลักของชุมชน โดยที่ชุมชนต้องดำรงอาชีพหลักของตนไว้ได้ทั้งนี้หากอาชีพของชุมชนเปลี่ยนเป็นการจัดการท่องเที่ยวจะเป็นการทำลายวิถีชีวิตและจิตวิญญาณดั้งเดิมของชุมชนอย่างชัดเจน

10. องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะจัดการกับผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นได้ และพร้อมจะหยุดเมื่อเกินความสามารถในการจัดการ

นอกจากนี้ สินธุ์ สโรบล อุดร วงศ์ทับทิม และสุภาวณี ทรงพรวาณิชย์ (2545) ยังได้กล่าวเสริมอีกว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตอบสนองความต้องการของชุมชนโดยคำนึงถึงความยั่งยืนในเรื่องสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ไม่ใช่เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของการท่องเที่ยวเท่านั้น ซึ่งความแตกต่างที่ชัดเจนก็คือ ชุมชนอยู่ในบทบาทของเจ้าของกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ใช่เป็นเพียงผู้ให้ความร่วมมือ ดังนั้นการท่องเที่ยวโดยชุมชนก็คือ การท่องเที่ยวในหมู่บ้านที่มีการจัดการท่องเที่ยวอยู่แล้วและหมู่บ้านที่จัดการท่องเที่ยวนั้นต้องมีการเตรียมการและวางแผนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนทางธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยที่ชุมชนเป็นผู้ได้ประโยชน์อย่างแท้จริงทางด้านเศรษฐกิจ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นจะเน้นให้ความสำคัญกับการมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคมและ วัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของสิทธิ์มีส่วนร่วมในการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน ซึ่งชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว ในการนำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นปัจจัยหรือต้นทุนสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนไปถึงคนรุ่นลูกหลาน พร้อมกันนี้มีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชน ให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวและเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการตั้งแต่คิดวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่างๆการประเมินผลโครงการและการรับผลประโยชน์โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

สิ่งเหล่านี้หากมองในแง่ความพร้อมของชุมชนและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในมิติของชุมชนแล้วการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเป็นไปได้ด้วยดีนั้นจำเป็นต้องพิจารณา จากมิตินอกชุมชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ได้แก่ ธุรกิจการค้าตลาด นโยบายรัฐที่เข้ามาสนับสนุน และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ประการสำคัญที่สุดก็คือการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่นด้วย ในลำดับต่อไปจะกล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน

โคเฮน และ อัปฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1977) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าจะเป็นการตัดสินใจแต่เพียงอย่างเดียว ยังใช้การตัดสินใจควบคู่ไปกับการดำเนินงานด้วยและการตัดสินใจยังเกี่ยวข้องกับช่องประชาชนในเรื่องของผลประโยชน์ การประเมินผล ในกิจกรรมการพัฒนาด้วย นอกจากนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นเป็นการเปิดโอกาสให้แก่สมาชิกของชุมชนท้องถิ่นอย่างเท่าเทียมกันในการเข้าร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว โดยถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามาร่วมในฐานะเจ้าหน้าที่หรือพนักงาน มีการเรียนรู้ร่วมกัน และเข้า

ร่วมประชุมตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ต้องฝึกฟังความคิดเห็น ปัญหา และความต้องการของชุมชนท้องถิ่นด้วย เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาท กำกับดูแล ควบคุมการท่องเที่ยวให้มากขึ้น อันจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดความรัก ความหวงแหน และสร้างจิตสำนึกในการดูแลปกป้องรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน

นำชัย ทนุผล (2542) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่สมาชิกของชุมชนมีการกระทำออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ในการที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม และการดำเนินการร่วมกัน ในการเพิ่มอำนาจการต่อรองทางการเมืองและเศรษฐกิจ เพื่อปรับปรุงสภาพทางสังคมในชุมชน หรือเป็นกระบวนการที่ประชาชนมีส่วนร่วมเมื่อร่วมใจในการระบุปัญหาที่ตนประสบอยู่และร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมนั้นให้ลุล่วงไปเพื่อประโยชน์ของชุมชน และช่วยสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความเป็นเจ้าของให้เกิดกับประชาชน ทำให้การดำเนินโครงการต่างๆที่วางไว้ดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางได้

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการระบุปัญหา ขั้นนี้เป็นขั้นที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าประชาชนไม่มีบทบาทในการระบุปัญหาและความต้องการแล้ว ถือเป็น การมีส่วนร่วมระดับการตัดสินใจ (Decision Making Level) ชุมชนท้องถิ่นควรมีโอกาสเข้าร่วมตัดสินใจ ก่อนเริ่มการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตน โดยชุมชนควรได้รับข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชน ถ้ามีการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชนควรมีการประชุมแล้วลงความเห็นร่วมกันในการตัดสินใจว่าควรหรือไม่ ควรพัฒนาการท่องเที่ยว และถ้าจะพัฒนาควรพัฒนาไปในลักษณะใด (พยอม ธรรมบุตร, 2549)

2. การมีส่วนร่วมระดับการวางแผน (Planning Level) ชุมชนควรร่วมกันวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน เพราะชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากร มีหน้าที่ดูแลรักษาทรัพยากร การร่วมวางแผนคือการร่วมรับผิดชอบในบทบาทและหน้าที่ต่างๆ ของการพัฒนา (พยอม ธรรมบุตร, 2549) การที่ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแรงร่วมใจในการตัดสินใจหาแนวทางแก้ไขปัญหาและดำเนินกิจกรรมนี้ จะมีผลทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และนำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจกันดำเนินกิจกรรมที่วางไว้

3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว(Implementation Level) การลงทุนและปฏิบัติงาน เช่น ควรเป็นเจ้าของธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ด้านการท่องเที่ยว เช่น ที่พักแรม โฮมสเตย์ ร้านอาหารท้องถิ่น ร้านขายสินค้า OTOP บริการนำเที่ยว บริการเช่ารถ ดำน้ำและการเดินป่า (พยอม ธรรมบุตร, 2549) เมื่อประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมแล้ว ผลที่ตามาก็คือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่วางไว้ จากนั้นแล้วนักพัฒนาควรกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนในรูปของทรัพยากรธรรมชาติที่ประชาชนในชุมชนที่อยู่ตามกำลังความสามารถของประชาชน แทนที่จะใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยภายนอกของชุมชนเสียทั้งหมด การดำเนินกิจกรรมร่วมกันนั้นจะเป็นการเสริมสร้างให้ประชาชนรู้จักการทำงานร่วมกัน

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน (Evaluation Level) ชุมชนควรร่วมประเมินผลของการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน (พยอม ธรรมบุตร, 2558) การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นนี้จะทำให้ประชาชนได้มีการประเมินว่า ผลงานที่ตัวเองดำเนินไปนั้น ได้รับผลดีหรือได้รับผลประโยชน์มากน้อยเพียงไร ซึ่งจะนำไปใช้วางแผนแนวทางแก้ไขในโอกาสต่อไป

การมีส่วนร่วมของชุมชนในทั้ง 4 ระดับดังกล่าว ทำให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและสร้างความเป็นเจ้าของ (Ownership) ของธุรกิจชุมชนทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และเป็นชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น

เป็นแนวคิดของการกระจายอำนาจจากส่วนกลางลงมาสู่ท้องถิ่น หรือเป็นความพยายามที่จะให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจากส่วนล่างขึ้นสู่ส่วนบน ทั้งนี้เพราะชุมชนท้องถิ่นคือผู้รู้ปัญหาและความต้องการของตนเองดีกว่าผู้อื่น หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นอยู่ที่ความรู้และความต้องการของชุมชนท้องถิ่น โดยกระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อได้มีการเรียนรู้ร่วมกันและตัดสินใจร่วมกันจึงมีรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น อยู่หลายรูปแบบ แต่ที่นิยม มีอยู่ 3 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 การชักชวนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน รูปแบบนี้รัฐบาลจะเป็นผู้วางแผนนโยบายและวางแผนโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยตนเอง ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดทำโครงการท่องเที่ยวเลย แต่จะถูกชักชวนจากรัฐบาลให้เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

รูปแบบที่ 2 การให้องค์กรชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเจรจาต่อรองสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งรูปแบบนี้รัฐบาลและตัวแทนขององค์กรชุมชนท้องถิ่นจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน แม้ว่าในความเป็นจริงการริเริ่มโครงการท่องเที่ยวจะมาจากรัฐบาลกลางก็ตาม แต่องค์กรชุมชนท้องถิ่นสามารถเข้าร่วมตัดสินใจและเจรจาต่อรองผลประโยชน์กับรัฐบาลได้ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นให้มากที่สุดซึ่งผลสุดท้ายของการเจรจาต่อรองนั้นรัฐบาลมักจะเป็นผู้ยอมอ่อนผ่อนตามเสียงขององค์กรชุมชนท้องถิ่น เพื่อมิให้เกิดการขัดแย้งกับชุมชนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบนี้องค์กรชุมชนท้องถิ่นจะต้องมีศักยภาพสูงและมีความตื่นตัวในการรักษาผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นตนเองให้มากที่สุด

รูปแบบที่ 3 การให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนด้วยตนเองซึ่งรูปแบบนี้ชุมชนท้องถิ่นจะเป็นผู้จัดการควบคุมและวางแผนพัฒนาการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้วยตนเองอย่างสิ้นเชิง นับเป็นรูปแบบของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่พึ่งตนเองอย่างแท้จริง โดยไม่อาศัยความคิดริเริ่มและชักจูงจากบุคคลภายนอกหรือรัฐบาลเลย ประชาชนหรือองค์กรชุมชนท้องถิ่นสามารถวิเคราะห์และตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ตลอดจนการติดตามประเมินผลสำเร็จ

ของโครงการท่องเที่ยวด้วยตนเอง รูปแบบนี้เป็นการเปิดโอกาสอย่างเต็มที่แก่ชุมชนท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์ แต่ชุมชนท้องถิ่นต้องมีความพร้อมและมีประสิทธิภาพ

วิธีการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น

เป็นวิธีการสร้างโอกาสให้แก่ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันก็ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม วิธีการให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสามารถกระทำได้หลายวิธีดังต่อไปนี้ คือ

วิธีการที่ 1 การร่วมประชุมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นวิธีการร่วมแก้ปัญหาของการพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อจะสอบถามความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวกับเรื่องการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วิธีการที่ 2 การให้คำปรึกษาในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นวิธีการให้ชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริหารโครงการท่องเที่ยว เพื่อความมั่นใจว่ามีเสียงของชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้และร่วมในการตัดสินใจพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วิธีการที่ 3 การสำรวจความคิดเห็นในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นวิธีการสำรวจความคิดเห็นของชุมชนท้องถิ่น โดยให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นมีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วิธีการที่ 4 การประสานงานร่วมกันในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นวิธีการให้ชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนกลุ่มไปร่วมงานบริหารจัดการหรือร่วมในคณะกรรมการที่ปรึกษาในฝ่ายประชาชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วิธีการที่ 5 การไต่สวนสาธารณะในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นวิธีการไต่สวนข้อมูลจากชุมชนท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ก่อนที่รัฐบาลจะตัดสินใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วิธีการที่ 6 การออกเสียงประชามติโดยตรงในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นการตอบคำถามของรัฐบาลโดยให้ประชาชนทุกคนในชุมชนท้องถิ่นออกความคิดเห็นโดยตรงต่อรัฐบาล และให้ทุกคนเป็นผู้ตัดสินใจแทนรัฐบาลในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น

เป็นการให้โอกาสแก่สมาชิกของชุมชนท้องถิ่นอย่างเท่าเทียมกันในการเข้าร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะเจ้าหน้าที่หรือนักวางแผน มีการเรียนรู้ร่วมกันและเข้าร่วมประชุมตัดสินใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ต้องฝึกฟังความคิดเห็น ปัญหา และความต้องการของชุมชนท้องถิ่นด้วย เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทในการวางแผนกำกับดูแล ควบคุมการท่องเที่ยวให้มากขึ้น อันจะทำให้ชุมชนท้องถิ่น

เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของเกิดความรักความหวงแหน และสร้างจิตสำนึกในการดูแลปกป้องรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน จึงต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทุกขั้นตอน ดังต่อไปนี้คือ

ขั้นตอนที่ 1 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการศึกษาค้นหาปัญหาทางการท่องเที่ยวและสาเหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น รวมถึงตลอดถึงความต้องการของชุมชนท้องถิ่นด้วย

ขั้นตอนที่ 2 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนตั้งแต่ร่วมกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิธีการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้ได้แผนงานหรือโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถแก้ไขปัญหาหรือลดปัญหาของชุมชนท้องถิ่นและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว พร้อมทั้งตอบสนองความต้องการของชุมชนท้องถิ่นได้ด้วย

ขั้นตอนที่ 3 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยวตามขีดความสามารถของตนเองหรืออาจร่วมลงทุนในรูปสหกรณ์ได้

ขั้นตอนที่ 5 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามแผนงานหรือโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจนบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ขั้นตอนที่ 6 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุม ติดตาม ประเมินผลแผนงานหรือโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ได้ร่วมกันจัดทำขึ้น

คณะอนุกรรมการโครงการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่ท่องเที่ยวกลุ่มภาคเหนือ (เชียงใหม่ ลำพูน และเชียงราย) (2550) โดยให้ความหมายของคำว่า *การบริหารแบบมีส่วนร่วม* หมายความว่า การที่บุคคลในองค์กรหรือต่างองค์กรได้ร่วมกันเพื่อจัดการงานให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพและสำเร็จ ทั้งนี้การมีส่วนร่วมนั้นๆจะอยู่ในขั้นตอนใดๆก็ตามโดยขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ ข้อจำกัดขององค์กรในแต่ละกระบวนการของการดำเนินการบริหารเป็นเกณฑ์

แนวทางการสร้างและสนับสนุนการมีส่วนร่วม

การบริหารงานของชุมชนนั้น มีรูปแบบอยู่หลายสถานะสิ่งที่จะส่งผลต่อการเกิดบรรยากาศเพื่อทุกคนและยังจะนำไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมายที่ต้องการนั้น มีความจำเป็นในทิศทางของการสร้างและสนับสนุนคือ

การพัฒนาความรู้สึกรับผิดชอบ ซึ่งเป็นการที่บุคคลในฐานะต่างๆ ต้องก่อความรู้สึกรับผิดชอบสร้างแรงกระตุ้นต่อบุคคลอื่นๆ ให้มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ บนพื้นฐานแห่งความที่บุคคลมีความมั่นใจว่าเหตุและผลทางความคิดจะได้รับการสนับสนุน

การริเริ่มลักษณะแห่งพฤติกรรมบุคคล เป็นข้อคิดแห่งการสร้างรูปลักษณ์ถึงการแสดงออกของบุคคล ลดและขจัดปมความคิดแย้งและความกลัวจากพฤติกรรมบุคคลให้ลดน้อย สร้างความกล้าต่อการแสดงออก

การเปิดโอกาสเพื่อการแลกเปลี่ยน ย่อมเป็นผลดีต่อกลุ่มได้ในระดับกระทำ เพราะโอกาสเพื่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นใดๆ หรือประสบการณ์มักถูกปิดกั้นด้วยคำสั่งหรือความคิดเบี่ยงเบน การเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แลกเปลี่ยนย่อมส่งผลต่อเหตุและผลในการพัฒนาความคิดต่างๆ ได้

การสนับสนุนแนวคิดที่สามารถเป็นแบบอย่างได้ ซึ่งการสนับสนุนแนวคิดเหล่านั้นสามารถดำเนินการในทิศทางของงบประมาณหรืออื่นใด เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลแห่งการสร้างสถานะบุคคลให้ไว้วางใจองค์กรให้ความร่วมมือต่อองค์กรได้มาก

สถานการณ์เพื่อการบริหารหรือจัดการ ผู้บริหารต้องคำนึงถึงสถานการณ์ในการจัดการงานด้วยเสมอ เพื่อผลสูงสุด การเลือกแบบการบริหารใดๆย่อมส่งผลต่อการมีส่วนร่วมได้ ปัจจุบันการบริหารส่วนใหญ่มุ่งแบบการมีส่วนร่วมเพราะเป็นการเปิดโอกาสแห่งบรรยากาศการริเริ่มสร้างสรรค์

การมองหาความคิดเห็นเฉพาะในส่วนที่ดี เป็นมุมมองของการบริหารที่ต้องการผลสัมฤทธิ์ว่าเมื่อบุคคลใดเสนอแนวคิดเพื่องานแล้วควรได้เห็นความเหมาะสมและทิศทางการเสนอของบุคคลอื่นๆ ด้วยดี มิใช่มุ่งแนวทางเพื่อความขัดแย้งหรือสร้างฐานการไม่ยอมรับให้เกิดขึ้น

จงใจให้เกิดการสร้างกระบวนการความคิดให้เกิดในทุกกลุ่มงาน การสร้างแรงจูงใจย่อมเป็นผลต่อบุคคลที่ก้าวมาสู่การต้องการมีส่วนร่วมเสมอหากผลตอบแทนเหล่านี้คุณค่าและประโยชน์ต่อตน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปฏิภานของบุคคลโดยรวมขององค์กรด้วยว่าจะทำให้ได้เพียงใด

จากแนวความคิดดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า การบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมโดยให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างมีระบบ ระเบียบ และแบบแผน ซึ่งหากมีการจัดการและการบริหารที่ดี ก็จะสามารถใช้พื้นที่ ที่เป็นทรัพยากรนั้นได้โดยไม่ได้ทำให้มันเสื่อมโทรมลง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงจำเป็นต้องมีการวางนโยบายที่ชัดเจนและมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นและเหตุผลของคนในท้องถิ่นเพื่อจะได้ให้การส่งเสริมในระดับชาติ นโยบายควรเจาะจงลงไปในแต่ละด้านโดยพิจารณาปัจจัยที่สำคัญพื้นฐานของชุมชน ถ้าเป็นไปได้ก็ควรที่จะให้มีการแข่งขันเพื่อเพิ่มจุดเด่นในตลาด การสร้างแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อม ให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนตลอดไป การตอบสนองนั้นต้องไม่มีการกีดกัน ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ด้วย

แนวคิดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ถือได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทหนึ่ง โดยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดจากนำแนวคิดที่สำคัญ 2 แนวคิดมาผนวกกันนั่นก็คือ แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) และแนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources Conservation) เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่โดยรวมแล้วประกอบด้วย ธรรมชาติที่ให้ความพอใจแก่ นักท่องเที่ยว กติกาและความ

รับผิดชอบในการอนุรักษ์ธรรมชาติอย่างยั่งยืน การเรียน และการมีส่วนร่วม ของชุมชน ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบหนึ่ง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ว่าเป็นการ พัฒนาการท่องเที่ยวในชนบทซึ่งจะให้ผลประโยชน์อย่างมากขึ้นในอนาคต การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์นี้ เป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ ที่ดำเนินการบนแนวคิดของการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ นอกเหนือจาก ลักษณะรูปธรรมตาอื่นๆ เช่น การดำน้ำ เดินป่า เป็นต้น การท่องเที่ยวโฮมสเตย์นี้สามารถตอบสนอง ความต้องการใหม่ๆ ของนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพมากกว่า ปริมาณ ให้คุณค่าแก่วัฒนธรรมและระบบนิเวศในชุมชนได้มากกว่า โดยชุมชนจะมีบทบาทเกี่ยวข้องอย่าง ชัดเจนตั้งแต่การดำเนินกิจกรรม การควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว การเตรียมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อ นักท่องเที่ยวจนถึงกาพัฒนาชุมชนในที่สุด ดังนั้นการจัดการจึงเป็นเรื่องที่ค่อนข้างซับซ้อน วิธีชุมชนของคนในท้องถิ่นต่างๆ ของประเทศไทยนั้นมีเสน่ห์และเอกลักษณ์เฉพาะตัว ด้วยความ เรียบง่ายของชีวิตประจำวัน กับการประกอบอาชีพ ตั้งแต่ที่พักพื้นกึ่งหินกับธรรมชาติรอบตัว จนผู้คน ถิ่นต่างแดนต่างวัฒนธรรมอยากเข้ามาสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่กิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าว เรียกว่า โฮมสเตย์ นั้น สามารถสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี สิ่งแวดล้อม นับเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่พยายามไม่ให้การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อ และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น จนทำให้แหล่งท่องเที่ยวขึ้นเสื่อมโทรม

2.2.1 ประวัติความเป็นมาที่พักรโฮมสเตย์ ของโฮมสเตย์การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ มีจุดเริ่มต้นมาจากทวีปยุโรปในช่วง 5 ผ่านมา ซึ่งเป็นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้คนเริ่มแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวและที่พักห่างไกลชุมชนเมือง และร่อยรอยความกดดันของสงครามไปสู่พื้นที่ชนบท ที่เต็มไปด้วยความสงบ ร่มรื่น ธรรมชาติที่สวยงาม ก่อให้เกิดที่พักแรมแก่นักท่องเที่ยวประเภทใหม่ ๆ ขึ้น ได้แก่ ที่พักพร้อมอาหารเช้า (Bed and Breakfast) บ้านพักในฟาร์ม (Farm House) เกสต์เฮาส์ (Guest House) และโฮมสเตย์ (Home Stay) โดยดำเนินการ ภายใต้แนวคิดเดียวกัน คือ ผู้มาพักเป็นแขกของบ้าน มิใช่ นักท่องเที่ยว (ชูวิทย์ ศิริเวชกุล. 2559: 29) จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ที่เน้นบทบาทการพัฒนาชุมชน และการที่ รัฐบาลออกกฎหมายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้องค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานต่างๆ

2.2.2 ความหมายของที่พักโฮมสเตย์ ในปัจจุบันการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์มิให้เลือกหลายรูปแบบ ทั้งแบบเข้าไปกินอยู่ในบ้านของ บ้านในชุมชน เสมือนเป็นสมาชิกคนหนึ่งในครัวเรือน ใช้ชีวิตแบบเดียวกับชาวบ้านแ รวมทั้งบางแห่งก็มีการประยุกต์เพิ่มความสะดวกสบายในการพักอาศัยขึ้นอีก ระดับ แต่ก็ยังคงเอกลักษณ์ ของชุมชนไว้อย่างครบถ้วน และมีผู้ให้ความหมายของไว้อย่างหลากหลาย ได้แก่ ราชกิจจานุเบกษา (2559) ได้ให้ความหมายของไว้ว่า โฮมสเตย์หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบ หนึ่งที่นักท่องเที่ยวจะต้องพักรวมกับเจ้าของบ้านชายคาเดียวกัน โดยมีห้องพักรหรือพื้นที่ใช้สอยภายใน บ้านเหลือนำมาดัดแปลงให้นักท่องเที่ยวพักได้ชั่วคราว ซึ่งมีจำนวนไม่เกิน 4 ห้อง มีผู้พักรวมกัน ไม่เกิน 20 คน โดยมีค่าตอบแทน และจัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวกตามสมควรอันมีลักษณะเป็นการ ประกอบกิจการเพื่อหารายได้เสริม ซึ่งเป็นไปตามบทนิยามคำว่า "โรงแรม" แห่งพระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547 และได้ขึ้นทะเบียนกับกรมการท่องเที่ยว ตามหลักเกณฑ์ที่กรมการท่องเที่ยวกำหนด วั่งการณ์ (2545) ได้ให้ความหมาย

ของไว้ว่า โหสมสตร์หมายถึง บ้านพักประ นักท่องเที่ยวพักรวมกับเจ้าของบ้าน และมีวัตถุประสงค์ที่จะเรียนรู้ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้าน ซึ่ง เต็มใจที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรม แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน พร้อม ทั้งจัดที่พักและอาหารให้กับ นักท่องเที่ยว โดยได้รับค่าตอบแทนตามความเหมาะสม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2559) ได้ให้ความหมายของไว้ว่า โหสมสตร์หมายถึงบ้านพักที่อยู่ใน ชุมชนชนบทที่มีประชาชนเป็นเจ้าของบ้าน และประชาชน หรือสมาชิกในครัวเรือนอาศัยอยู่ประจำและบ้านนั้น เป็นสมาชิกของกลุ่ม / ชมรม หรือ สหกรณ์ที่ร่วมจัดกันเป็นโหสมสตร์ในชุมชน โดยนักท่องเที่ยวสามารถเข้าพัก ร่วมกับเจ้าของบ้านได้ ซึ่งสมาชิกในบ้านมีความยินดีและเต็มใจที่จะรับนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งถ่ายทอดประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยวและพำนักท่องเที่ยว เที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวและทำกิจกรรมต่างๆ เช่น เล่นน้ำตก ช้างกรยาน นั่งเรือ เดินศึกษาธรรมชาติ

Hatton (1999: 38) ได้ให้ความหมายของไว้ว่า โหสมสตร์หมายถึง รูปแบบที่นักท่องเที่ยวพักอาศัย ในบ้านพักของคนในท้องถิ่น ใช้ชีวิตเหมือนกับคนในท้องถิ่นหากมีกิจกรรมใดๆในท้องถิ่นนักท่องเที่ยวก็จะได้รับ ชิญให้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เหล่านั้นด้วยเช่นกิจกรรมการเรียนรู้การทำอาหารการเข้าร่วมในงานพิธีแต่งงานแบบ ท้องถิ่น และการชมการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น การท่องเที่ยวแบบโหสมสตร์ก็จะเป็นตัวริเริ่มให้คนรุ่น กกับคนรุ่นใหม่เกิดการยอมรับเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และเป็นการเพิ่มพูนทักษะ การใช้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ เป็นต้น

รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทวีลาภ รัตนราช (2553) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อ การท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวัฒนธรรม ในรูปแบบโหสมสตร์ ชุมชนบ้านคลองเรือ อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร ซึ่ง สรุปลงได้ว่า 1) นักท่องเที่ยวชาวไทยที่ท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวัฒนธรรมในรูปแบบโหสมสตร์ ชุมชนบ้าน คลองเรือ อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 20 - 30 ปี มีระดับ การศึกษา ปริญญาตรีและมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท 2) นักท่องเที่ยวชาวไทยมีวัตถุประสงค์ หลักที่สำคัญที่สุด ในการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวัฒนธรรมในรูปแบบโหสมสตร์ ชุมชนบ้านคลองเรือ อำเภอพะ โต๊ะ จังหวัดชุมพร เพื่อ หาความรู้และประสบการณ์โดยมีเพื่อนมีอิทธิพลในการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่เที่ยวกับเพื่อน / ครอบครัวเดินทางท่องเที่ยวในวันหยุดสุดสัปดาห์ (เสาร์-อาทิตย์) ไซ ระยะเวลาในการท่องเที่ยว ค่าขึ้น 2 คื่นความถี่ในการท่องเที่ยว 1 - 2 ครั้ง / ปี และมีค่าใช้จ่ายในการ ท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง น้อยกว่า 1,000 บาท 3) นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวเชิง สัมผัสวัฒนธรรมในรูปแบบโหสมสตร์ ชุมชนบ้าน คลองเรือ อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร โดยรวมทุกด้าน อยู่ ในระดับมาก 4) นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เป็นเพศชาย และเพศหญิง และที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความ พึ่งพอใจต่อการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวัฒนธรรมในรูปแบบ โหสมสตร์ ชุมชนบ้านคลองเรือ อำเภอพะโต๊ะ จัหวัดชุมพร โดยรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน นักท่องเที่ยวชาวไทยที่ มีอายุต่างกันและที่มีรายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวัฒนธรรมในรูปแบบโหสม สตร์ ชุมชนบ้านคลองเรือ อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 05

วินิตรา ลีละพัฒนา และคณะ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุมชนบ้านแม่สาใหม่ให้เป็นไปตามมาตรฐานโสมสद्यไทยเพื่อการให้บริการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งสรุปผลได้ว่า ชุมชนบ้านแม่สาใหม่ มี สภาพทั่วไปที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าม้ง และธรรมชาติที่สวยงาม ซึ่งทั้งสอง องค์ประกอบ ช่วยส่งเสริมและผลักดันให้ชุมชนแห่งนี้มีศักยภาพเพียงพอต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่ง ท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งที่ ตั้งอยู่ใกล้ตัวเมืองเชียงใหม่ แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาชุมชนบ้านแม่สาใหม่ ให้เป็นไปตามมาตรฐานโสมสद्यไทย 1ด้านที่พัก ควรมีลักษณะที่เป็นสัดส่วน ที่นอนสะอาด และเครื่อง นอนไม่มีกลิ่นเหม็นอับ 2) ด้านอาหารและโภชนาการ ควรมีการปรับปรุงรสชาติของอาหาร และความ สะอาดของภาชนะ 3) ด้านความปลอดภัย ชุมชนบ้านแม่สาใหม่ ตั้งอยู่ไม่ห่างไกลจากสถานพยาบาลมากนัก นอกจากนี้ ควรมีระบบรักษาความปลอดภัย ให้กับ นัก ท่อง เทียว โดยเฉพาะ ใน เวลา กลาง ค่ำ หรือ ชั่ว ง ที่มี กิจกรรมการเดินป่า เป็นต้น 4) ด้านอัยาศัยไมตรีของเจ้าของบ้าน และสมาชิกในครัวเรือน ชาวเขาเผ่าม้ง ส่วนใหญ่ไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้ดีเท่าที่ควร และทำทางสำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยวตลอดจน การแสดงความต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ จะช่วยเสริมสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว ด้วยเช่นกัน 5) ด้านรากรานาเที่ยว ชุมชนบ้านแม่สาใหม่มีกิจกรรมหรือสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง แต่ทางชุมชนควรมีการจัดทำโปรแกรมหรือรายการนำเที่ยวให้เหมาะสมกับความต้องการของ นักท่องเที่ยวในแต่ละกลุ่ม เป็นต้น 6) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีการดูแล ทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะป่าไม้ จนได้รับรางวัลชุมชนที่มีการอนุรักษ์ป่าชุมชนดีเด่นของประเทศ 7) ด้านวัฒนธรรม เสน่ห์ที่นสนใจของชุมชนบ้านแม่สาใหม่ก็คือ การดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน การนับถือผู้อาวุโสและผู้นำทางจิตวิญญาณ ซึ่งช่วยให้ชุมชนชาวม้งอาศัย อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขมาโดยตลอด ด้านการสร้างคุณค่าและมูลค่าของผลิตภัณฑ์ ความสวยงาม และอัตลักษณ์ของชุดที่สวมใส่ ป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวอยากได้สวมชุดนั้นสักครั้งหนึ่งในชีวิต และ ถ่ายรูปเป็นที่ระลึกผลิตภัณฑ์จากฝ้เขียนเทียนหล่นี่ ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี 9) ค้นการบริหารของกลุ่มโสมสद्य ชุมชนได้รวมกลุ่มกันเพื่อต้องการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรม พร้อมทั้งเผยแพร่ให้บุคคลทั่วไปได้รับทราบ 10) ด้านประชาสัมพันธ์ ชุมชนมีชื่อเสียงบางส่วนอยู่แล้ว จาก แหล่งข่าว เช่นหนังสือพิมพ์ และโทรทัศน์ เนื่องจากมีการถ่ายทำเรื่องราวของชุมชนนี้ผ่านทางโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์หลายครั้ง แต่ยังไม่เป็นที่ยึดจัดการจัดการที่พิกแบบโสมสद्य งานวิจัยต่างประเทศ

Garrod และคณะ (2006) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการการท่องเที่ยวชนบท ซึ่งสรุปผลได้ว่า การท่องเที่ยวชนบทประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ทุนของต่างจังหวัด/ชนบท (Countryside Capita) ได้แก่ ทุนทางสังคม ทุนทางธรรมชาติ อุตสาหกรรมท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว โดยองค์ประกอบทั้งสามส่วนจะ มีความสัมพันธ์ก็ คือการใช้สิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวทรัพยากรธรรมชาติ ประสบการณ์ และภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว และการทุนทางชนกเป็นความสัมพันธ์ระหว่างทุนของชนบทกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว มีความพึงพอใจจากประสบการณ์ในชนบท และผลกระทบของการลงทุนในชนบทเป็นความสัมพันธ์ระหว่าง

ทุนของชนบทกับนักท่องเที่ยว สินค้าเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ของการท่องเที่ยว และรายได้จากผลิตภัณฑ์ของการท่องเที่ยวและประสบการณ์ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยวและเทคโนโลยี

Shikida และคณะ (2017) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งสรุปผลได้ว่า เสนอโมเดลความสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวกับตัวกลางเพื่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งจัดกลุ่มเป็น 2 ส่วน คือ สมาชิกภายในชุมชนและสมาชิกภายนอกชุมชนกล่าวคือ สมาชิกภายในชุมชนคือทรัพยากรด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม มนุษย์ของแหล่งท่องเที่ยว และคนกลางภายในชุมชน ในขณะที่สมาชิกภายนอกชุมชนคือนักท่องเที่ยวและบริษัทนำเที่ยวการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในชุมชนและ สมาชิกภายนอกชุมชน โดยโมเดลมีขั้นตอน การพัฒนา 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การเพิ่มคุณค่า (Value addition) ขั้นที่ 2 การขายและการส่งเสริมที่ 4 การพัฒนาชุมชนและการบริหารจัดการทรัพยากร (Community development and resource management) Cifton และ Benson (2015) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ซึ่งสรุปผลว่า ปัจจัยของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ประกอบด้วย 3 ประเภทคือ เน้นวัฒนธรรม (Cultural emphasis) เน้นสิ่งแวดล้อม (Environmental emphasis) และเน้นชุมชน (Communal emphasis) นอกจากนี้การศึกษายังพบว่า แรงจูงใจของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ประกอบด้วย 5 ประเภทคือ กลุ่มมุ่งวัฒนธรรม (Cultural -oriented group) กลุ่มมุ่งประสบการณ์ (Experiential --oriented group) กลุ่มมุ่งสังคม (Socially -oriented group) กลุ่มมุ่งความสำเร็จส่วนบุคคล (Personal achievement-oriented group) และกลุ่มมุ่งการพักผ่อน (Relaxation-Oriented group)

ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดลำปาง

ลำปาง เป็นจังหวัดในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น ศรีดอนชัย ลัมพะกัมปะนนคร เขลางค์นคร กุกกุญนคร (นครโก) เป็นต้น สัญลักษณ์ของจังหวัด คือ ไก่ขาวในมณฑป มีเนื้อที่ทั้งหมด 12,534 ตารางกิโลเมตร ภูมิประเทศเป็นที่ดอนและป่าเขา ตอนเหนือเป็นที่ราบแล้วค่อยๆ ลาดต่ำลงมา ทางใต้เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำวัง เทือกเขาสำคัญคือ เทือกเขาผีปันน้ำ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำวัง และเทือกเขาขุนตาล ซึ่งกั้นเขตแดนระหว่างลำปาง-ลำพูนมีอุโมงค์ให้รถไฟลอดผ่านเป็นระยะทาง 1 กิโลเมตรเศษ

อาณาเขตและการปกครอง

- ทิศเหนือ ติดต่อเชียงรายและพะเยา
- ทิศใต้ ติดต่อสุโขทัย และตาก
- ทิศตะวันออก ติดต่อแพร่
- ทิศตะวันตก ติดต่อเชียงใหม่ และลำพูน

จังหวัดลำปางแบ่งเขตการปกครองเป็น 13 อำเภอ 100 ตำบล 929 หมู่บ้าน 101 ชุมชน (เฉพาะชุมชนในเขตเทศบาลนครลำปาง และเทศบาลเมืองเขลางค์นคร) 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 เทศบาลนคร 1 เทศบาลเมือง 37 เทศบาลตำบล 64 องค์การบริหารส่วนตำบล

ข้อมูลชุมชนวอแก้ว

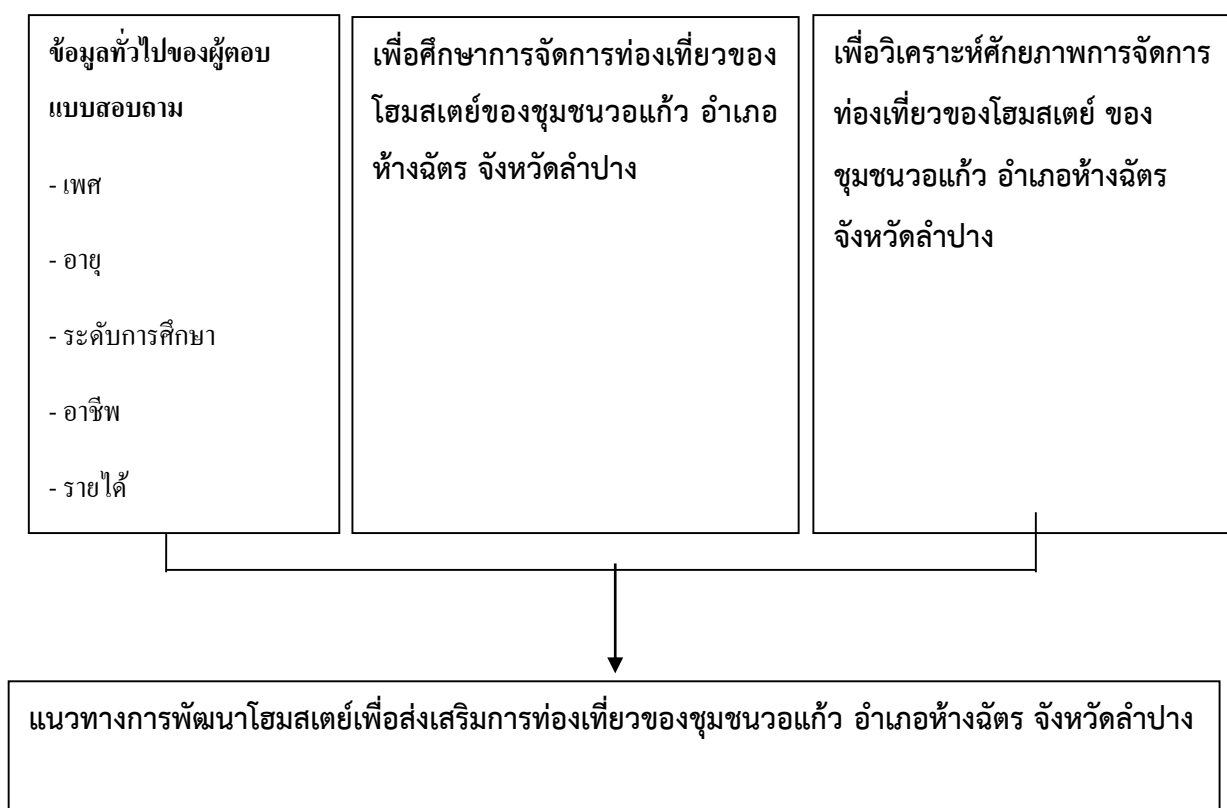
ประวัติความเป็นมาของชุมชน เดิมตำบลวอแก้วขึ้นอยู่กับตำบลหนองหล่ม อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง เมื่อประมาณปี พ.ศ.๒๔๙๙ อำเภอห้างฉัตร ได้มีการแบ่งเขตการปกครองขึ้นใหม่เป็นอีกหนึ่งตำบล โดยมีกำนันจันทร์ สุขคำ เป็นกำนันคนแรกที่ปกครองตำบล ซึ่งเหตุผลในการแยกออกจากตำบลหนองหล่มเนื่องจากมีขนาดพื้นที่กว้างใหญ่ การปกครองดูแลไม่ทั่วถึง ตำบลวอแก้ว ตามตำนานของพระธาตุลำปางหลวง และคำบอกเล่าของราษฎร บ้านวอแก้ว ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษว่า เมื่อพระนางจามเทวีกลับจากวัดพระธาตุลำปางหลวง ไปพักที่ เมืองรมณีย์ (เมืองตาล อยู่ระหว่างดอยขุนตาล ปัจจุบันคือ ตำบลเวียงตาล) ได้เสด็จผ่านหมู่บ้าน ทำให้ราษฎร รู้สึกดีใจที่พระนางจามเทวีนั่งวอผ่าน ตั้งแต่นั้นมาชาวบ้านจึงเรียกติดปากว่า บ้านวอ ต่อมาได้เรียกต่อกันมา หลายช่วงคน เลยเรียกเพี้ยนไปว่า “บ้านว้อ” ต่อมาเรียกกันว่าบ้านว้อหลวง แต่เนื่องจากมีชาวบ้านว้อหลวง ได้ขยายไปปลูกบ้านอยู่ที่ใกล้เคียงเรียกชื่อบ้านว่า บ้านว้อน้อย ปัจจุบันบ้านว้อหลวงเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “บ้านวอแก้ว” บ้านวอแก้วเป็นหมู่บ้านที่มีประชากรมากที่สุดในตอนนั้น และพื้นที่เป็นจุดศูนย์กลางของตำบล จึงใช้ชื่อตำบลว่า “ตำบลวอแก้ว” ตำบลวอแก้ว มีวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญประกอบด้วย เทศกาลงานประเพณีประจำปี ของตำบลวอแก้ว ได้แก่ ประเพณีนมัสการและสงฆ์พระธาตุ วัดม่อนปอดดอยแล บ้านวอแก้ว หมู่ที่ ๓ ซึ่งเป็นประเพณีที่ชาวตำบลวอแก้วได้ถวายความสักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้าน คู่เมืองของชาวตำบลวอแก้ว เพราะพระธาตุเป็นปูชนียสถานอันเก่าแก่ เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนวอแก้ว ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้แล้วตำบลวอแก้วยังมีประเพณี ป่าเวณีปีใหม่เมือง (ประเพณีสงกรานต์) ที่จัดขึ้นในช่วงเทศกาล สงกรานต์เป็นประจำทุกปี และประเพณีการเลี้ยงผีขุนน้ำ เลี้ยงผีผาย ประเพณีฟังธรรมบ้านซ้อนหมู่ ๔ , ประเพณีป่าหินซึกผ้า หมู่ที่ ๕ และประเพณีฟังธรรมผากลางน้ำ หมู่ที่ ๓ (ในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ เดือนมิถุนายน และเดือนสิงหาคม) โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดงานเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม พร้อมทั้งส่งเสริมการสร้างจิตสำนึก การใช้ประโยชน์ในการใช้น้ำ และการอนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น ห้วยแม่ไพร ห้วยแม่เป็็บ ห้วยแม่ติ้ว ห้วยบก ห้วยซ้อน ฯลฯ ให้มีความสะอาด

และมีแหล่งน้ำใช้ อุดมสมบูรณ์เพื่อการเกษตรตลอดปี อีกประเพณีหนึ่งคือ ประเพณี “สืบชะตาแม่ฐ่า” ก็เป็นประเพณีหนึ่ง ที่เกี่ยวข้องกับ การสร้างจิตสำนึก ให้รักป่า รักน้ำ เคารพบูชาพระแม่คงคาเพื่อให้ประชาชนในตำบลใช้น้ำอย่างรู้ ค่า รู้คุณ ไม่ทิ้งขยะลงแม่ฐ่า หรือทำให้แม่ฐ่าขุ่นมัว ถือได้ว่า ฐ่ามีความสำคัญที่สุด ทั้งใช้อุปโภค และบริโภค ประการสำคัญ เป็นหัวใจหลัก ในอาชีพเกษตรกรรม รวมทั้งสร้างความสมดุล ความสมบูรณ์ทาง ทรัพยากรธรรมชาติ ให้อยู่กับตำบลลวแก้วต่อไป

จากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สาลินี ทิพย์เพ็ง (2555) ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชนวิถีพุทธคลองแดนอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร สัมภาษณ์บุคคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยว โดยการใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามขอบเขตด้านเนื้อหา เสนอผลการศึกษาดังวิธีพรรณนาวิเคราะห์ นำเสนอในรูปแบบตาราง พบว่าชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ และมีแผนการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยตระหนักถึงความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชุมชน ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนอนุรักษ์ และการจัดการการท่องเที่ยว มีกฎของชุมชนตามพันธสัญญาชุมชน รวมทั้งกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ต้องให้ผลตอบแทนแก่ชุมชน มีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงสุนทรียภาพ สังคม วัฒนธรรม และวัสดุที่ใช้ต้องสามารถคงเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมในท้องถิ่น รวมทั้งมีและการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวกับชุมชนอื่น ๆ (อ้างอิงรายงานการวิจัย การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนวิถีพุทธ คลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา)

ศรันย์ จันทระเจริญ(2552)ศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลา การศึกษาใช้การรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวโดยใช้แบบสอบถามประมาณ 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหาเสนอโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนาและตาราง ผลการศึกษาพบว่าชุมชนมีการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชุมชนมีความตั้งใจที่จะเผยแพร่วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชนและส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมภาคใต้และวิถีชุมชน ชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโดยขอให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีตัวแทนชุมชนส่งความคิดในการประชุมและการประชุมควรดำเนินการอย่างสม่ำเสมอเพื่อแลกเปลี่ยนและหารือเกี่ยวกับความคิด นอกจากนี้ชุมชนต้องการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นที่ปรึกษาเพื่อจัดการการท่องเที่ยวในทิศทางเดียวกัน แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาการท่องเที่ยวควรเน้นไปที่รูปแบบของการอนุรักษ์การกำหนดกฎและข้อบังคับและให้สัญญาณข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้โปรแกรม การประชาสัมพันธ์และกิจกรรมเทศกาลจะส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนตลอดจนการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวโดยเชื่อมโยง 3 ชุมชนเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ความสนใจ คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชนการพัฒนา (อ้างอิงรายงานการวิจัยสถานภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา)

รวิวรรณ พวงสอน (2555) ศึกษาศักยภาพด้านที่พักโฮมสเตย์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวตามมาตรฐานสากล ซึ่งเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ชุด ชุดที่ 1 ความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองคลองแหที่มีด้านต่อที่พักโฮมสเตย์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวตามมาตรฐานสากล ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 394 คน แบบสอบถาม ชุดที่ 2 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองคลองแหที่มีต่อด้านที่พัก โฮมสเตย์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวตามมาตรฐานสากล ใช้วิธีการเลือกแบบบังเอิญ ซึ่งไม่สามารถทราบจำนวนของนักท่องเที่ยวได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (อ้างอิงรายงานการวิจัย ศึกษาศักยภาพด้านที่พักโฮมสเตย์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวตามมาตรฐานสากล)

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

3.1 แผนการดำเนินงาน ขอบเขต และวิธีการศึกษา

3.1.1 แผนการดำเนินงาน

ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาโฮมสเตย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง มีขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลเบื้องต้น
2. สร้างแบบสอบถาม
3. เก็บรวบรวมข้อมูล
4. วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล
5. จัดทำและนำเสนอรายงาน

3.1.2 ขอบเขตการศึกษา

-ขอบเขตเนื้อหา

เนื้อหาในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย หาแนวทางการพัฒนาโฮมสเตย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

-ขอบเขตประชากร

กลุ่มประชากรเป้าหมายที่กำหนดในการศึกษาประกอบด้วยบุคคล 2 กลุ่ม ดังนี้

- ผู้นำชุมชน, คนในชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง จำนวน 2,514 คน
- นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง จำนวน 60 คน

-ขนาดตัวอย่างและวิธีการคัดเลือกตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ กำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ต้องการศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการหาแนวทางการพัฒนาโฮมสเตย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

- จำนวนผู้นำชุมชนและคนในชุมชน 2,514 คน โดยการสุ่มอย่างเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) หรือการเรียกว่าการสุ่มแบบพิจารณา (Judgment Sampling) เป็นกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ดุลพินิจของผู้วิจัยในการกำหนดสมาชิกของประชากร ที่จะมาเป็นสมาชิกในกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยได้ทำการสุ่ม

ตัวอย่างเฉพาะเจาะจงผู้นำชุมชนและคนในชุมชน เป็นจำนวนทั้งหมด 15 คน

- จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยว 60 คน ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยทำการคำนวณโดยใช้กลุ่มตัวอย่างตามวิธีของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 0.05 มีสูตร ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N แทน ขนาดของประชากร

e แทน ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มที่ยอมรับได้

$$\text{แทนค่าในสูตร } n = \frac{840}{1 + 804(0.05)^2}$$

$$= 400 \text{ คน}$$

3.2 วิธีการศึกษา

-ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ข้อมูลในส่วนนี้ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมจากกลุ่มประชากรตัวอย่างโดยตรง โดยการใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม แบบสำรวจและแบบการสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บข้อมูล ดังกล่าว

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ วัตถุประสงค์ในการเดินทาง เหตุจูงใจ ข้อมูลความคิดเห็นอื่นๆ

1.2 ด้านที่ 1 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1.3 ด้านที่ 2 ด้านการอนุรักษ์และการส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน

1.4 ด้านที่ 3 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

1.5 ด้านที่ 4 ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือผู้วิจัยไม่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรตัวอย่างโดยตรง แต่เก็บรวบรวมจากแหล่งอื่นๆ เช่น เอกสาร หนังสือ บทความงานวิจัย รวบรวมข้อมูลจากเอกสารวิชาการที่มีมาเก็บรวบรวมไว้แล้ว รวมไปถึงการค้นหาข้อมูลจากเว็บไซต์ เป็นต้น

-เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านปางถ้ำ โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ คุณลักษณะส่วนบุคคล จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-list)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านปางถ้ำและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว จำนวน 5 หัวข้อหลัก ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และมีคำถามปลายเปิด (pen Ended) เป็นข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ สำหรับมาตราส่วนประมาณค่า มีเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ท (likert, 2017) ดังนี้

ระดับความคิดเห็น	ค่าน้ำหนักคะแนนของตัวเลือกตอบ
ดีมาก	กำหนดให้ค่าเท่ากับ 5 คะแนน
ดี	กำหนดให้ค่าเท่ากับ 4 คะแนน
ปานกลาง	กำหนดให้ค่าเท่ากับ 3 คะแนน
พอใช้	กำหนดให้ค่าเท่ากับ 2 คะแนน
ปรับปรุง	กำหนดให้ค่าเท่ากับ 1 คะแนน

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามแนวทางการจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านปางถ้ำ ตำบลวังทอง อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง ที่ได้จับกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวและประชาชน ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถามทั้ง 3 ตอน นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการโดยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ หลังจากนั้นทำการลงรหัสข้อมูลที่แปลงรหัสคอมพิวเตอร์นำมาประมวลผลทางสถิติ จากนั้นนำผลที่ได้ไปวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วม

2. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการโดยวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลด้วยตัวเอง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์การศึกษาแนวทางการพัฒนาโฮมสเตย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง จำนวน 22 คน โดยผู้วิจัยนำข้อมูลจากเครื่องบันทึกเสียงมาเปิดฟังเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลสัมภาษณ์ได้ดังนี้

ตาราง 1 แสดงจำนวนและร้อยละผู้เชี่ยวชาญพัฒนาโฮมสเตย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง จำแนกตามเพศและอายุ

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	16	60.00
1.2 หญิง	6	40.00
รวม	22	100.00
2. อายุ		
2.1 41-50 ปี	4	20.00
2.2 51-60 ปี	13	30.00
2.3 61 ปี ขึ้นไป	5	50.00
รวม	22	100.00

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในพัฒนาโฮมสเตย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

1. ความคิดเห็นด้านการบริหารจัดการ

จากผลการวิจัยพบว่าผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาและประเมินศักยภาพของแหล่งของชุมชนวอแก้วได้ให้ความคิดเห็น ด้านการบริหารจัดการ ระดับความคิดเห็นอยู่ที่เห็นด้วยมากที่สุดอยู่ 4 หัวข้อ และระดับความคิดเห็นอยู่ที่เห็นด้วยมากอยู่ 3 หัวข้อ โดยในหัวข้อของ มีการคำนึงถึงสภาพทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเป็นหลักทุกครั้งเมื่อดำเนินการภายในชุมชน คิดค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ได้ระดับมากที่สุด 4.70 รองลงมาซึ่งมีค่าเท่ากันอยู่ 3 หัวข้อคือ มีการสร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว มีแผนการการบำรุงรักษาระบบสาธารณูปโภค และมีแผนการบริหารจัดการและบำบัดของเสียภายในแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ คิดค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)

ได้ระดับมากที่สุด 4.60 รองลงมาคือในหัวข้อ มีการเตรียมความพร้อมด้านการรักษาความปลอดภัยและการรักษาพยาบาลเบื้องต้นโดยจัดให้มีผู้เชี่ยวชาญประจำแหล่งท่องเที่ยว คิดค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ได้ระดับมากที่สุด 4.40 รองลงมาคือในหัวข้อ มีการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนผ่านสื่อต่างๆ คิดค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ได้ระดับมากที่สุด 4.20 รองลงมาคือในหัวข้อ มีการส่งเสริมการขาย ส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ เพื่อยกระดับมาตรฐานสู่สากล คิดค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ได้ระดับมากที่สุด 3.90 รองลงมาซึ่งมีค่าเท่ากันอยู่ 2 หัวข้อคือ มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบในการบริหารจัดการองค์กรอย่างชัดเจน มีผังโครงสร้าง การบริหารงานขององค์กรให้บุคลากรทุกระดับรับรู้และปฏิบัติตาม และมีการยอมรับและความร่วมมือกับชุมชนโดยรอบ ชุมชนได้รับผลประโยชน์ สนับสนุนการจ้างงาน และสร้างรายได้ในชุมชน คิดค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ได้ระดับมากที่สุด 3.70 น้อยที่สุดคือหัวข้อ มีการใช้แผนผังแสดงการใช้ประโยชน์จากพื้นที่อย่างชัดเจน เช่น พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว พื้นที่เพื่อการเกษตร สถานที่จัดกิจกรรมหรือลานจอดรถ และเผยแพร่แก่ผู้มาเยือนเพื่อสร้างความรับรู้และเข้าใจคิดค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ได้ 3.30 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

2. ความคิดเห็นด้านการรองรับ

จากผลการวิจัยพบว่าผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็น ด้านการรองรับ ระดับความคิดเห็นอยู่ที่เห็นด้วยมากที่สุดอยู่ 3 หัวข้อและระดับความคิดเห็นอยู่ที่เห็นด้วยมากอยู่ 4 หัวข้อ โดยในหัวข้อของ มีความสะดวกและความปลอดภัยในการเดินทางมายังชุมชนวอแก้ว คิดค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ได้ระดับมากที่สุด 4.80 รองลงมาคือในหัวข้อ มีความพร้อมของระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน โดยมีพร้อมให้บริการครบถ้วนแก่ผู้มาเยือน เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ คิดค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ได้ 4.70 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือในหัวข้อ มีการบริการด้านที่พักเพียงพอต่อความต้องการ ทั้งภายในแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนโดยรอบ คิดค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ได้ 4.50 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือในหัวข้อ มีการบริการด้านอาหารเพียงพอต่อความต้องการ ทั้งภายในแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนโดยรอบ คิดค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ได้ 4.20 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาซึ่งมีค่าเท่ากันอยู่ 2 หัวข้อคือ มีการกำหนดจำนวนผู้มาเยือนให้เหมาะสมกับศักยภาพในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวและมีการดำเนินอย่างเป็นรูปธรรม และมีการเตรียมความพร้อมของบุคลากรในชุมชนให้เพียงพอต่อการรองรับผู้มาเยือน คิดค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ได้ระดับมากที่สุด 3.90 น้อยที่สุดคือหัวข้อ มีการกำหนดช่วงเวลาให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวอย่างชัดเจนและเหมาะสมกับการท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี คิดค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ได้ 3.80 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ความคิดเห็นด้านการให้บริการ

จากผลการวิจัยพบว่า ด้านการให้บริการระดับความคิดเห็นอยู่ที่เห็นด้วยมากที่สุดอยู่ 4 หัวข้อและระดับความคิดเห็นอยู่ที่เห็นด้วยมากอยู่ 5 หัวข้อ โดยในหัวข้อของ มีร้านขายของใช้ประจำวัน ของฝาก และของที่ระลึกให้บริการภายในแหล่งท่องเที่ยว หรือบริเวณใกล้เคียง คิดค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ได้ระดับมากที่สุด 4.60 รองลงมาคือในหัวข้อ มีการจัดสรรสถานที่ให้บริการฝึกอบรมเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้สนใจ คิดค่าเฉลี่ย

($\bar{X}$) ได้ 4.50 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือในหัวข้อ มีการบริการส่งจดหมาย บริการโทรศัพท์ หรือบริการ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ($\bar{X}$) ได้ 4.40 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือในหัวข้อ มีการจัดสรรพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ เช่น บริการรถเข็น ทางเดิน ห้องน้ำหรือที่นั่ง เป็นต้น คิดค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ได้ 4.30 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือในหัวข้อ มีการบริการด้านยานพาหนะเพื่อเยี่ยมชมสถานที่อย่างเหมาะสม และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม คิดค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ได้ระดับมาก 4.20 รองลงมาซึ่งมีค่าเท่ากันอยู่ 2 หัวข้อคือ มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความรู้ควบคู่กับการพักผ่อน และให้ความบันเทิงแก่ผู้มาเยือนภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิง เกษตรของชุมชนวอแก้ว และ มีการให้บริการด้านความรู้และข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว โดยนำเสนอผ่าน เอกสาร สื่อต่างๆ หรือป้ายสื่อความหมายและการสาธิตวิธีปฏิบัติ คิดค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ได้ 4.10 ซึ่งอยู่ในระดับมาก น้อยที่สุดซึ่งมีค่าเท่ากันอยู่ 2 หัวข้อคือ มีการต้อนรับเช่น แนะนำสถานที่และกิจกรรมทางการท่องเที่ยว รวมไปถึง แจ้งให้ทราบถึงกติกาการปฏิบัติตนของผู้มาเยือนขณะเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน และมีมัคคุเทศก์หรือ ผู้นำชมที่สามารถบรรยายทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ อธิบายถ่ายทอดความรู้และข้อมูลแหล่ง ท่องเที่ยวอย่างครบถ้วน ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ได้ 3.80 ซึ่งอยู่ในระดับมาก

จากผลการวิจัยพบว่า ด้านดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยว ระดับความคิดเห็นอยู่ที่เห็นด้วยมากที่สุดในทุก หัวข้อ โดยในหัวข้อของ มีการทำเกษตรแบบพอเพียง และมีการสืบสานการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือชุมชนโดยรอบ คิดค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ได้ระดับมากที่สุด 4.80 รองลงมาคือในหัวข้อ มีมีการนำ เทคโนโลยีสมัยใหม่ด้านการเกษตรมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับทรัพยากร และถ่ายทอดองค์ความรู้เฉพาะแก่ ผู้มาเยือนหรือผู้ที่สนใจ ($\bar{X}$) ได้ 4.70 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาซึ่งมีค่าเท่ากันคือในหัวข้อ มีความ หลากหลายชนิดและความโดดเด่นของกิจกรรมในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนวอแก้วให้เลือกรสรและเพียงพอ ต่อความต้องการ และมีกิจกรรมเรียนรู้วิถีเกษตรกรทั้งภายในแหล่งท่องเที่ยวเกษตรและชุมชนโดยรอบ คิดค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ได้ 4.60 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือในหัวข้อ มีแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆที่สำคัญบริเวณใกล้เคียง คิด ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$) 4.40 น้อยที่สุดคือหัวข้อ มีความหลากหลายของกิจกรรมทางการเกษตรหรือ ผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาให้เลือกรสร คิดค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ได้ 4.30 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาโฮมสเตย์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง 2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ ของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง 3. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของโฮมสเตย์ที่สอดคล้อง กับวิถีชีวิตชุมชน โดยเครื่องมือที่ใช้ ในการศึกษาคือ แบบสอบถามด้านความต้องการ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่, ร้อยละ, ค่าเฉลี่ย

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ผลการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า นักท่องเที่ยวไทยเป็นเพศ หญิง มากกว่าเพศชาย ส่วนใหญ่มีอายุ 21-29 ปี รองลงมาคือ อายุ 30-39 ปี และอายุต่ำกว่า 20 ปีมี สถานภาพโสด มากที่สุด รองลงมาคือ สถานภาพสมรส และสถานภาพหย่าร้าง ส่วนใหญ่มีการศึกษา ระดับปริญญาตรี รองลงมาคือ ต่ำกว่าปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี โดยมีอาชีพเป็น นักเรียน/นิสิต นักศึกษามากที่สุด รองลงมาคือ พนักงานบริษัทเอกชน และข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ ส่วนใหญ่มีรายได้ ต่อเดือน ต่ำกว่า 10,000 บาท รองลงมาคือ 10,001-15,000 บาท และ 15,001-20,000 บาท

5.1.2 ผลการศึกษาปัจจัยสิ่งอำนวยความสะดวกของโฮมสเตย์ที่มีผลต่อความต้องการของ นักท่องเที่ยวไทยที่ในชุมชนวอแก้ว พบว่า นักท่องเที่ยวไทยมีความต้องการอยู่ในค่าเฉลี่ย ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักท่องเที่ยวไทยมีความต้องการมากที่สุดในด้านที่พักแรม รองลงมาคือ ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านคมนาคม ด้านความปลอดภัยและด้านอาหาร เมื่อพิจารณาปัจจัยในแต่ละด้าน โดยเรียงตามลำดับพบว่า

5.1.2.1 ด้านที่พักแรม พบว่า นักท่องเที่ยวไทยมีความต้องการมากที่สุดในเรื่อง มีทำเล ที่ตั้งใกล้ชีวิต ธรรมชาติเหมาะสมแก่การพักผ่อน รองลงมาคือ เจ้าของบ้าน (โฮมสเตย์) มีความเป็นมิตร เต็มใจให้บริการและสามารถเดินทางเข้าถึงโฮมสเตย์ได้ง่าย

5.1.2.2 ด้านแหล่งท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวไทยมีความต้องการมากที่สุดในเรื่อง มี แหล่งท่องเที่ยวที่มีความเป็นธรรมชาติสวยงาม น่าประทับใจ รองลงมาคือ แหล่งท่องเที่ยวที่มีภูมิอากาศที่ เหมาะสมแก่การท่องเที่ยวและมีการจัดข้อมูลรายละเอียดการท่องเที่ยวที่หลากหลาย

5.1.2.3 ด้านคมนาคม พบว่า นักท่องเที่ยวไทยมีความต้องการมากที่สุดในเรื่อง ผู้ประกอบการขนส่งไม่เอาไรต์เอาเปรียบ เต็มใจให้บริการ รองลงมาคือ มีเส้นทางการคมนาคมที่สะดวก ทั้งทางน้ำ ทางบก และทางอากาศและมีที่ตั่งสถานีขนส่งเป็นหลักแหล่ง สะดวก และเข้าถึงง่าย

5.1.2.4 ด้านความปลอดภัย พบว่า นักท่องเที่ยวไทยมีความต้องการมากที่สุดในเรื่อง โฮมสเตย์มีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน รองลงมาคือ เจ้าของบ้าน (โฮมสเตย์) คอยดูแลและให้ ความช่วยเหลือตลอดเวลา และมีการคุ้มครองผลประโยชน์ให้กับนักท่องเที่ยว

5.1.2.5 ด้านอาหาร พบว่า นักท่องเที่ยวไทยมีความต้องการมากที่สุดในเรื่อง มีวิธีการปรุงอาหารอย่างถูกสุขอนามัย รองลงมาคือ ห้องครัว และอุปกรณ์ที่ใช้เกี่ยวข้องกับอาหารมีความสะอาด และความหลากหลายของอาหาร และวัตถุดิบที่ใช้ประกอบอาหารที่เจ้าของบ้าน (โฮมสเตย์) จัดไว้ บริการ

5.2 อภิปรายผลวิจัยตามวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง พบว่า นักท่องเที่ยวไทยเป็นเพศหญิง มากกว่าเพศชาย ส่วนใหญ่มีอายุ 21-29 ปี มีสถานภาพโสดมากที่สุด การศึกษาระดับปริญญาตรี โดยมี อาชีพเป็น นักเรียน/นิสิตนักศึกษา รายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า 10,000 บาท

2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ ของชุมชนวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง พบว่า นักท่องเที่ยวไทยมีความต้องการมากที่สุด ตามลำดับดังนี้มีทำเลที่ตั้งใกล้ชิตธรรมชาติเหมาะสมแก่การพักผ่อน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 รองลงมาคือ เจ้าของบ้าน (โฮมสเตย์) มีความเป็นมิตร เต็มใจให้บริการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 สามารถเดินทางเข้าถึง โฮมสเตย์ได้ง่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 มีการบริหารจัดการงานภายในโฮมสเตย์ที่ดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 ขนาดของโฮมสเตย์มีผลต่อการตัดสินใจเข้าพัก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.1 สภาพแวดล้อมภายในโฮมสเตย์มี ความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 มีสิ่งอำนวยความสะดวกภายในโฮมสเตย์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 และโฮมสเตย์มีราคาที่พักเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 ซึ่งสอดคล้องกับกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2560) ได้กำหนดว่าสิ่งที่ควรพิจารณาในการพัฒนาโฮมสเตย์และการเสนอสิ่ง บริการแก่นักท่องเที่ยว อาทิ วิธีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายแบบสังคมชนบท วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มี เอกลักษณ์เฉพาะ ความปลอดภัย ความสะอาด ห้องพักร่วมอาหาร และมีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ เกี่ยวข้องกับชุมชน 5.2.2 ด้านอาหาร (Food) พบว่า นักท่องเที่ยวไทยมีความต้องการมากที่สุด ตามลำดับ ดังนี้มี วิธีการปรุงอาหารอย่างถูกสุขอนามัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 รองลงมาคือ ห้องครัว และอุปกรณ์ที่ใช้ เกี่ยวข้องกับอาหารมีความสะอาดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 ความหลากหลายของอาหาร และวัตถุดิบที่ใช้ ประกอบอาหารที่เจ้าของบ้าน (โฮมสเตย์) จัดไว้บริการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 มีห้องครัวเป็นสัดส่วน สามารถปรุงอาหารเองได้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 ปริมาณของอาหาร ที่เจ้าของบ้าน (โฮมสเตย์) จัดไว้

บริการ มีเพียงพอต่อความต้องการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 เจ้าของบ้าน(โฮมสเตย์) จัดอาหารพื้นบ้านให้รับประทานตรงตามวัฒนธรรมและความเป็นอยู่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92ราคาของอาหารสำเร็จรูปที่เลือกซื้อ มีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91 และมีส่วนร่วมในการประกอบอาหารร่วมกับเจ้าของบ้าน (โฮมสเตย์) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 ซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2553) ซึ่งได้อธิบาย หลักการจัดการด้านอาหารของกิจกรรมที่แพคเกจโฮมสเตย์ไว้ว่า การนำเสนอรายการอาหารท้องถิ่นเป็น เสน่ห์ และจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจมากกว่าการนำเสนอรายการอาหารทั่วไป นอกจากนั้นต้องมีการวางแผนในการจัดเตรียมอาหาร ชนิดของอาหาร ควรเป็นอาหารพื้นบ้านซึ่งเป็น เอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น วัตถุประสงค์ที่ใช้ในการปรุงอาหาร ควรเป็นสิ่งที่หาได้ในพื้นที่เป็นหลัก ภาชนะ ที่ใช้ในการปรุงและรับประทานอาหารต้องมีความสะอาดและปราศจากกลิ่น เจ้าของบ้านและ นักท่องเที่ยวควรรับประทานอาหารพร้อมกันกับเจ้าของบ้าน ซึ่งจะเป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมการกิน อาหารร่วมกันและควรให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมในกิจกรรมการจัดการประกอบอาหารหากนักท่องเที่ยว สนใจ 5.2.3 ด้านแหล่งท่องเที่ยว (Tourist Attraction) พบว่า นักท่องเที่ยวไทยมีความต้องการมาก ที่สุด ตามลำดับดังนี้มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเป็นธรรมชาติสวยงาม น่าประทับใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 รองลงมาคือ แหล่งท่องเที่ยวมีภูมิอากาศที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย 4.24 มีการ จัดข้อมูลรายละเอียดการท่องเที่ยวที่หลากหลาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.1แหล่งท่องเที่ยวมีการจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.1 มีการจัดกิจกรรมในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ได้รับความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 สถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกในการเข้าถึง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 และแหล่ง ท่องเที่ยวมีราคา ค่าธรรมเนียมในการเข้าชมที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ3.99 ซึ่งสอดคล้องกับ กุลวดี ละม้ายเงิน (2552) ได้กล่าวไว้ว่าการท่องเที่ยวจะประสบความสำเร็จได้นั้น แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมี องค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ หรือที่เรียกกันว่า 5 As ได้แก่ความดึงดูดใจความสามารถในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก ที่พักและ กิจกรรม องค์ประกอบที่กล่าวมาทั้ง 5 ประการดังกล่าว เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆภายในแหล่งท่องเที่ยว 5.2.4 ด้านคมนาคม (Transportation) พบว่า นักท่องเที่ยวไทยมีความต้องการมากที่สุด ตามลำดับดังนี้ ผู้ประกอบการขนส่งไม่ เอารถเอาเปรียบ เต็มใจให้บริการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 รองลงมา คือ มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกทั้งทางน้ำ ทางบก และทางอากาศ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 มีที่ตั้งสถานี ขนส่งเป็นหลักแหล่ง สะดวก และเข้าถึงง่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 ผู้ประกอบการขนส่งสามารถให้ คำแนะนำในการเดินทาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 มีพาหนะนำเที่ยวจัดไว้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เพียงพอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 มีพาหนะขนส่งที่มีความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 มีการจัดรถยนต์ หลายประเภทไว้คอยบริการผู้โดยสาร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 และ ราคาค่าโดยสารพาหนะมีความ เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 ซึ่งสอดคล้องกับ สุริยะ เจียมประชนารากร และคณะ (2558) ซึ่งได้ กล่าวว่า การคมนาคมที่จะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว จะต้อง

พิจารณาถึงสิ่งต่างๆ ในด้าน รูปแบบของการ คมนาคมขนส่ง คุณภาพและมาตรฐานของยานพาหนะตลอดจน ความสะดวกและความปลอดภัย จำนวนของยานพาหนะที่ต้องมีเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว สถานที่ ให้บริการแก่ผู้โดยสาร ในการ ใช้ยานพาหนะประเภทนั้นๆ และรูปแบบ หรือปัญหาการจราจร 5.2.5 ความ ปลอดภัย(Safety) พบว่า นักท่องเที่ยวไทยมีความต้องการมากที่สุด ตามลำดับดังนี้ โฮมสเตย์มีความปลอดภัย ต่อชีวิตและทรัพย์สิน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 รองลงมาคือ เจ้าของบ้าน (โฮมสเตย์) คอยดูแลและให้ความ ช่วยเหลือตลอดเวลา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 มีการคุ้มครองผลประโยชน์ให้กับ นักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 มีอาสาสมัครประจำบ้าน ที่อยู่ในสภาพใช้ได้ทันที มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4 มีการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการ ปฐมพยาบาลเบื้องต้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 มีการประสานงานกับ เจ้าหน้าที่ตำรวจคอยทำหน้าที่ดูแลความ ปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 มีการจัดเวรยามดูแลรักษาความ ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.89^๙ และมีการซักถามถึงโรคประจำตัวหรือบุคคลที่ ติดต่อดีทันทีในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.82 ซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬา (2553) โฮมสเตย์ต้องมีการดูแลและซ่อมแซม ลี้อค และกลอนต่างๆ อยู่ตลอดเวลา อาทิ ประตู หน้าต่าง ถ้าเห็นนักท่องเที่ยวไม่เก็บทรัพย์สินไว้ในที่ที่ ปลอดภัยต้องเข้าไปเตือน ถ้านักท่องเที่ยวลืม ทรัพย์สินไว้ในบ้านพักหรือที่อื่นๆ ภายหลังการเดินทางกลับ เจ้าของบ้านควรเก็บไว้ในที่ที่ปลอดภัยและ พยายามติดต่อเจ้าของเพื่อมารับคืน 5.3 ผลการวิจัยที่ได้รับ ผลการวิจัยที่ผู้วิจัยได้รับ โดยเรียงลำดับตามความต้องการของนักท่องเที่ยวไทย ดังนี้ 5.3.1 ด้านที่พักแรม (Accommodation) เป็นด้านที่นักท่องเที่ยวมีความต้องการอยู่ในอันดับ แรก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 เนื่องจาก มีที่พักประเภทโฮมสเตย์จัดไว้บริการซึ่งที่พักรโฮมสเตย์ได้อ่างใน วินัย หมั่นคัดสรรรม ละมี วัตถุประสงค์ที่จะ เรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิต ของชาวบ้าน ซึ่งเต็มใจที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรม แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและและ กันพร้อมทั้งจัดที่พักและ อาหารให้นักท่องเที่ยว โดยได้รับค่าตอบแทนตามความเหมาะสม 5.3.2 ด้านแหล่ง ท่องเที่ยว (Tourist Attraction) เป็นด้านที่นักท่องเที่ยวมีความต้องการอยู่ในอันดับสอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์อยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งแหล่ง ท่องเที่ยว เป็น อีกหนึ่งปัจจัยที่ นักท่องเที่ยวมีความต้องการ อย่างไรก็ตาม ศิริพร พันธสุลี และคณะ, 2559 ได้เสนอแนวความคิดการท่องเที่ยวที่ไม่ ช่วงชิงการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของ ชุมชน หากแต่มุ่งตอบสนองความต้องการ ของคนในท้องถิ่นให้มากที่สุด ด้วยการใช้เทคโนโลยีใน ชุมชนเท่าที่จำเป็น ที่สำคัญ ยังต้องมีการวางแผน พัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกับคนในชุมชนอีกด้วย 5.3.3 ด้านคมนาคม (Transportation) เป็นด้านที่ นักท่องเที่ยวมีความต้องการอยู่ในอันดับสาม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 เนื่องจากมีการคมนาคมที่สะดวกสบาย มี บริการรถสาธารณะที่ให้บริการไปยัง แหล่งท่องเที่ยวต่างๆทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ นอกจากนี้ สุริยะ เจริมประชานรากร และ คณะ, 2549 ได้กล่าวว่า การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว หรือสถานที่ท่องเที่ยว นับเป็นปัจจัยที่จะทำให้ นักท่องเที่ยวเกิดความพอใจ และธุรกิจการท่องเที่ยวสามารถดำเนินต่อไปได้ 5.3.4 ด้านความปลอดภัย (Safety) เป็นด้านที่นักท่องเที่ยวมีความต้องการอยู่ในอันดับสี่ มี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99

เนื่องจากเป็นสถานที่ที่มีความปลอดภัยในระดับหนึ่งแต่ถ้าเมื่อใดที่นักท่องเที่ยวมา ท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น การก่อให้เกิดอาชญากรรมและมีมิฉฉาซีพก็จะตามมาเช่นกัน เพราะฉะนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องควรจัดตำรวจท่องเที่ยว หรืออาสาสมัครชุมชนในการดูแลสอดส่องให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ นักท่องเที่ยว ทั้งนี้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2559) ถือว่า ความปลอดภัยของชุมชน เป็นสิ่งสำคัญอีก ประการหนึ่งที่นักท่องเที่ยวใช้เป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจเดินทางเข้าร่วมกิจกรรมที่พักแบบ Homestay ดังนั้น ชมรม/กลุ่ม สมาชิก ควรมีการจัดมาตรการ รักษาความปลอดภัย สำหรับเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ที่อาจ เกิดขึ้นได้ 5.3.5 ด้านอาหาร (Food) เป็นด้านที่นักท่องเที่ยวมีความต้องการอยู่ในอันดับสุดท้าย มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.93 เนื่องจากมีร้านอาหารให้บริการนักท่องเที่ยวอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งแต่ละร้านจะมีการ ตกแต่ง ร้านเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน นักท่องเที่ยวส่วนมากนิยมรับประทานอาหารท้องถิ่น อย่างไรก็ตามการ จัดการด้านอาหารนั้น tourismindustry.chalinee002.blogspot.com ,2553 ระบุ ธุรกิจอาหารและ เครื่องดื่ม (Food and Beverage)คือ การประกอบกิจการให้การให้บริการ อาหารและเครื่องดื่มแก่คนเดินทาง นักท่องเที่ยวหรือประชาชนทั่วไป โดยจัดเตรียมที่นั่งให้ผู้บริโภคได้ รับประทานอาหารภายในสถานที่ที่ให้บริการ หรือ อาจให้บริการบรรจุอาหารให้ผู้บริโภคนำรับประทานที่อื่นได้ 5.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย 5.4.1 ด้าน องค์กร ธุรกิจกิจกรรมการท่องเที่ยวโฮมสเตย์สามารถนำงานวิจัยนี้ไปใช้พัฒนาโฮมสเตย์ให้มีคุณภาพ ตรงตาม ต้องการของนักท่องเที่ยวได้ 5.4.2 ด้านสังคม คนในท้องถิ่นสามารถนำงานวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางการพัฒนาใน ชุมชนเพื่อ จัดตั้งโฮมสเตย์ของชุมชนตามมาตรฐานของกรมการท่องเที่ยวได้ 5.4.3 ด้านประเทศ องค์การที่ เกี่ยวข้องสามารถนำงานวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่ เป็นปัจจัยพื้นฐาน ของแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นการ เพิ่มรายได้ให้กับ ประเทศ 5.5 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป 5.5.1ควรศึกษาด้านมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยก้าวสู่อาเซียน เพื่อเพิ่มการรับประกันมาตรฐาน โฮมสเตย์ และเพิ่มความมั่นใจให้นักท่องเที่ยวว่าได้ไปเที่ยวโฮมสเตย์ที่ได้รับ มาตรฐานในระดับสากล 5.5.2 ควรศึกษาด้านการจัดการภายในโฮมสเตย์ของผู้ประกอบการโดยการทำ แบบสอบถามใน ด้านต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาการจัดการภายในโฮมสเตย์อีกทั้ง เป็นการ สร้างความ มั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเข้าพักโฮมสเตย์N

บรรณานุกรม

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2554. **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ** พ.ศ. 2555-2559. [Online]. Available: http://marketingdatabase.tat.or.th/ewt_news.php?nid=24&filename=index [1/03/2556]. วันที่สืบค้น: 11 กันยายน 2562

การท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง (2559) **ข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง** (ออนไลน์) แหล่งที่มา: <http://www.lampang.go.th/travel/travel1.htm> วันที่สืบค้น 23 กันยายน 2562

กัญญา พงศ์จันทร์เสถียร. (2555) **เที่ยวเมืองไทย**. [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา <http://www.sriayudhya.ac.th> (5 พฤษภาคม 2557)

ขวัญหทัย สุขสมณะ. (2545) **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการโรงแรม ในอำเภอเมือง จังหวัด เชียงราย**. การค้นคว้าแบบอิสระ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ฉล่องศรี พิมลสมพงศ์ (2542) **การวางแผนและการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ฉัตยาพร เสมอใจ. (2545) **การตลาดธุรกิจบริการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เอ็คซเปอร์เน็ท.

ชลิดา รินทร์พรหม และคณะ (2550), **การศึกษาความยั่งยืนของโฮมสเตย์ในอีสานใต้**. นครราชสีมา

ชัยสมพล ชาวประเสริฐ (2548) **การตลาดบริการ**. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน).

ชวัลนุช อุทยาน (2551) **พฤติกรรมนักท่องเที่ยว**, สาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ.

ชวัญ ศิริเวชกุล. 2544. **จัดโฮมสเตย์อย่างไรไม่ให้เกิดทาง-แนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวชนบท**. สัมมนาทางวิชาการ เอกสารประกอบ. 25 พฤษภาคม 2544 โรงแรมดิเอ็มเมอรัลล. กรุงเทพ.

- ณัฐชามณูช สุธิตยพันธ์ (2545). การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะ และแนวโน้มพฤติกรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ ของนักท่องเที่ยวชาวไทย. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต นิเทศศาสตร์ (นิเทศศาสตร์พัฒนาการ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทวีลาภ รัตนราช. (2553) พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการท่องเที่ยวเชิงสัมผัสวัฒนธรรม ในรูปแบบโฮมสเตย์ ชุมชนบ้านคลองเรือ อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร. ปริญญาโทนิพนธ์ (การจัดการนันทนาการ) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทองยุ่น บุตรโสภ. (2547) การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาที่ ตำบลโฮมสเตย์ ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองจังหวัดนครนายก. วิทยานิพนธ์ เศรษฐศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นงลักษณ์ อยู่เย็นดี (2546) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความชอบในการเข้าร่วมกิจกรรมโฮมสเตย์ ของนักท่องเที่ยวชาวไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มนตรีรัช เกิดยิน. (2549) ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ในจังหวัดสมุทรสงคราม ของนักท่องเที่ยวชาวไทย. วิทยานิพนธ์ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ยุพาวรรณ วรณวานิชย์. (2548). การตลาดบริการ.ภาควิชาการตลาดคณะบริหารธุรกิจ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.ราชกิจจานุเบกษา. (2555). โฮมสเตย์. [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา www.ratchakitcha.soc.go.th (5 พฤษภาคม 2557)
- วินิตรา ลีละพัฒนา และคณะ. (2554) การพัฒนาชุมชนบ้านแม่สใหม่ให้เป็นไปตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยเพื่อการให้บริการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วุฒิยา สาทรายทอง และกนกวรรณ จันทร์เจริญชัย. (2554) พฤติกรรมและปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการโฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สวัฒน์ จุชรณ และจริญญา จริญสุใส. (2544) แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในเอกสารการสอนชุดวิชา ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (หน่วยที่ 2), นนทบุรี: สำนักพิมพ์

อนุชปัญจจันทร์. (254) **การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง** : กรณีศึกษาตำบล ช้างน้อย อำเภอบึง จังหวัดพะเยา. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ จัดการมนุษย์ กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อภิรดี ไชยเทพ. (2549) **การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตป่าอนุรักษ์** : กรณีศึกษาชุมชนบ้านป่า เหมีย ยงอำเภอมืองปาน จังหวัดลำปาง. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ จัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อาคม อาจแสง: (2546) **ศักยภาพการพัฒนาที่อยู่อาศัยรูปแบบโฮมสเตย์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ** :กรณีศึกษา เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพมหานคร : ฐานข้อมูล วิทยานิพนธ์ไทย.

Hatton, M.J. (1999). **Community-Based Tourism in the Asia-Pacific. Ontario**: School of MediaStudies at Humber College. Lovelock, Christopher H. and Wirtz, Jochen. (2007). **Services Marketing**.6 th ed. USA: Prentice- Hall.

Love lock &Wirtz. (2010). **Service Marketing. (6th). New Delhi: Prentice Hall**. McIntosh, Robert W ;Goelder, Charles R : & Ritchie, J.R. Brent. (1995). **Tourism**